

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Pars II. De Fine ultimo Hominis obtinendo, vel amittendo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

P A R S II.

DE FINE ULTIMO HOMINIS
OBTINENDO VEL
AMITTENDO.

Postquam S. Thomas in prima parte de Deo tum in operibus suis cognoscendo egit; recte de eodem nunc ut fruendo agit, ad hoc quippe Theologo potissimum ordinatur, ut non tantum, quid sit Deus, doceat; sed etiam, quâ ratione ad ejus fruitionem, in qua licitas & beatitudo hominis consistit, pervenire possit, ostendat. Quia verò, teste S. Augustino in epist. ad Hieron. i. ad Deum, qui ubique presens est, non pedibus tangitur, sed moribus; mores autem nostri non ex eo, quod quisque videt, sed ex eo, quod diligit, dijudicari solent; nec faciunt bonos, nisi boni vel mali sint amores; hinc merito explicatam Naturam Beatitudinis de actibus moralibus in genere, & postea de iisdem in specie tractatur. Unde hanc Pars secunda tria præcipuè capita continebit, quorum primum de ipsa Beatitudine. Secundum de actu morali in genere. Tertium de actu morali in specie tractabit.

C A P U T I.

DE BEATITUDINE VEL UT ULTIMO
FINE HOMINIS.

In hoc capite tria præcipuè explicare oportet. 1. Finem ultimum hominis in genere. 2. Eundem in specie, quæ sunt annexa illi.

A R T I C U L U S I.

De Ultimo fine hominis in genere spectato

I. De hoc plures non inutiles quæstiones præcipue Thomas hic q. i. quæ proinde non sunt omnino ignote Theologo. Itaque

11. Q. i. An homini conveniat agere propter

Resp. affirmativè; cum enim homini propriè conveniat per rationem & voluntatem agere, hoc ipso omnes illius actiones propter aliquem finem elici necesse est; alioqui enim non magis hoc, quàm illud produceret. Quia verò duplici modo ad finem aliquid moveri potest, à se, vel ab alio; sola autem creatura rationalis habet dominium suorum actuum, atque adeò seipsum per liberum arbitrium movere potest ad finem, hinc soli quoque creaturæ rationali proprium est agere propter finem, nam irracionales creaturæ aguntur potius, quàm agunt ob finem.

III. Q. 2. *An detur finis aliquis ultimus respectu hominis?* Resp. iterum affirmativè cum S. Thoma a. 4. hoc solo enim quòd processus in infinitum admitti non possit in omnibus, ad ultimum aliquem pervenire necesse est; alioqui cum agens nunquam quiescere posset.

IV. Q. 3. *An plures esse possint ultimi fines respectu eiusdem agentis?* Resp. S. Thomas a. 5. negativè; cum enim movetur agens ultimum finem appetat, ut bonum perfectum, & completivum sui ipsius, rectè concluditur, tamquam plures esse posse ultimos fines respectu ejusdem agentis quàm parùm plures ejusdem rei ultimata perfectiones desunt.

X. Q. 4. *An homo omnia agat propter ultimum finem?* Resp. affirmativè cum S. Thoma a. 6. Quia ultimus finis movet se in movendo appetitum, sicut se habet in aliis movens primum movens; ergo sicut nihil movetur, nisi à primo movente, ita nec homo agere potest, nisi à fine ultimo ad agendum moveatur.

VI. Q. 5. *An idem sit finis ultimus omnium hominum?* Resp. S. Thomas finem ultimum dupliciter spectari posse, scilicet, & secundum id, in quo ratio finis ultimi constituitur; hoc posito respondet, si finis priori modo spectetur, omnes homines unum finem ultimum appetere, cum omnes appetant suam perfectionem adimpleri, in qua adimplitione consistit ultimi finis ratio. Si verò secundo modo spectetur, non omnes eundem ultimum finem habere, cum alii in voluptatibus, alii in divitiis, alii in honoribus finem suum ultimum constituent.

VII. Q. 6. *In quo consistat ultimus finis hominis?*

V 4

Resp.

Resp. cum S. Augustino 19. de Civit. c. 1. cum in beatitudine seu summi boni possessione consistere, cum enim agens rationale appetitum habeat ad universale bonum, sicut intellectus habet appetitum ad universale verum; hoc tamdiu satiari non potest, quousque omnis boni possessionem sortitum sit.

VIII. Q. 7. *Quomodo Peccatores dicantur frui bonum ultimum in creaturis constituere?* Resp. Quatenus in bono creato per amorem inhaerent, ut malint amore & fruitione Dei carere, quam possessione boni creati; hæc enim intentione per summam inordinationem & injuriam bonam creaturam præferunt Deo.

ARTICULUS II.

De Fine ultimo hominis in specie, seu de beatitudine.

Q. 1. *In quo consistat beatitudo hominis in genere?*
 Resp. 1. Objectivam beatitudinem non in ullo bono creato (puta nec in voluptate animi, ut Epicurus censebat; nec in voluptate corporis, ut Aristippus volebat; nec in bonis fortunæ, honoribus, fama, gloria, potestate, uti alii existimant) sed in solo Deo consistere; uti cum S. Thomas q. 2. ab art. 1. usque ad 8. communiter docent Theologi, merito, quia ad beatitudinem requiritur, ut nullum secundum malum, aut defectum compatiatur, sed plenissimè satiet appetitum; hoc autem nulli bono creato, sed soli Deo convenit. Hinc eleganter S. Bernardus in Serm. super eccles. 1. 1. lig. notavit dicens: *Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, ceteris rebus occupari potest, repleti non potest; implet enim Dei, quidquid Deo minus est, non implet.* Resp. 2. Beatitudinē formalem in aliqua operatione immanente, potest intellectivæ consistere; uti iterum cum S. Thomas omnifere Theologi docent; quia beatitudo est ultima perfectio hominis attingens & possidens Deum velut summum bonum; hoc autem non potest haberi, nisi per operationem immanentem hominis ergo &c.

II. Q. 2. *In quo beatitudo in specie consistat?* Resp. juxta Scotum & Scotistas eam in solo actu voluntatis, videlicet in actu amoris, consistere.

beatitudinis in sola visione intuitiva Dei; juxta alios denique in utroque consistere; licet omnes in hoc conveniant, quod uterque actus sive præpositivè, sive consecutivè requiratur.

III. Q. 3. *Quodnam sit obiectum beatitudinis hujus formalis seu visionis beatificæ?* Resp. 1. obiectum primum visionis esse non tantum essentiam divinam & attributa soluta illius, (ut aliqui existimant) sed etiam Personales & attributa Dei relativa; eò quod hæc omnia reatorem ad se referant, atque adeò Deus perfectè cognitus dici non potest, nisi omnia hæc cognoscantur in illo. Resp. 2. Obiectum secundarium esse imprimis creaturas eminenter in Deo contentas, de quibus vident. Beati omnia Mystéria Fidei, quæ in hac vita crediderunt; deinde omnes species creaturarum existentium; omnia quoque peculiari modo ad eorum statum pertinentia; totam seriem suæ prædeterminationis; & denique probabiliter aliquas creaturas possibiliæ, plures vel pauciores pro beatitudinis diversitate.

IV. Q. 4. *Quæ principia necessaria sint ad hanc visionem producendam?* Resp. esse duo præcipuè, scilicet Intellectum, & lumen gloriæ, quod per modum principii electivæ intellectum ad talem visionem producendam. Unde non acquiritur species impressa Dei; utpote quæ juxta non paucos omnino implicat; juxta communem verò sententiam libere de facto non datur.

V. Q. 5. *An visio hæc in omnibus Beatis æqualis sit?* Resp. negativè, cum enim merita Beatorum non sint æqualia, hoc ipso etiam præmium ipsis correspondens æquale esse non debet. Causa autem proximè determinans ad has potestates creaturas, quàm illas videndas est ipse Deus per concursum suum, supposito tamen lumine gloriæ sic vel sic intentionis, & exigentiæ status Beatorum.

VI. Q. 6. *An visio hæc connaturaliter alicui creaturæ convenire queat?* Resp. negativè ex communi SS. Patrum & Doctorum sententia; & colligitur ex ipsa S. Scriptura, quæ passim visionem hanc, gratiam, & donum Dei vocat. Unde plerique etiam Theologi contra Vasquez & Arubal docent, nec demonstrari quidem posse possibilitatem visionis beatificæ.

VII. Q. 7. *An Deus saltem per absolutam potentiam oculo corporeo intuitivè videri possit?* Resp. negativè cum Thoma & communi Theologorum sententia; cum hoc quòd oculus sit potentia sensitiva & organica, etiam objectum sensibile requirat; hinc passim Deus in S. Scriptura invisibilis vocatur.

VIII. Q. 8. *An Beati Deum comprehensivè videant?* Resp. negativè, si comprehensio sumatur pro cognitione quæ in perfectione adæquet objectum; si ve pro cognitione ita exhauriente cognoscibilitatem objecti, ut nihil latens cognoscentem; imò nec possibilem esse talem comprehensionem plerique Authores docent, eò quòd potentia finita non possit exhaurire infinitam cognoscibilitatem.

ARTICULUS III.

De Accidentibus finis ultimi seu beatitudinis.

I. Q. 1. *Quanam accidentia sint annexa beatitudini?* Resp. quatuor præcipuè numerari à Theologis, videlicet Impeccabilitatem, Perpetuitatem, Dotes, Aureolas, quæ proinde singula paulò clariùs sunt explicanda.

II. Q. 2. *Quid de Impeccabilitate doceant Theologi?* Resp. sequentia plerumque doceri. 1. Ad beatitudinem omnino requiri eam voluntatis rectitudinem, quæ mens ipsa sit expers omnis peccati; cum teste S. Scriptura Apocalypsis nihil coinquinatum intrare possit regnum cælorum; & per se ad omnem finis acquisitionem recta mentis habitudo, & tendentia ad finem requiratur. Et præterea ipsa etiam virtus beatifica concomitanter saltem, si non omnino formaliter involvat perfectissimum amorem Dei, & delectationem de eodem, cum quibus stare non potest ullum peccatum. 2. Ad eandem beatitudinem etiam requiri omnimodam impeccabilitatem, ita quidem, ut voluntas non solum de facto non peccet, sed nec possit peccare, uti contra Origenem omnes Theologi docent, teste Tannero to. 2. d. 1. q. 3. du. 3. m. 1. 3. om̄ passim S. Scriptura doceat beatitudinem esse hæreticam, incontaminatam, incorruptibilem, carentem omni luctu &c. quæ omnia dici non possent, si Beati adhuc peccarent.

care, atque adeò timorem amittendæ beatitudinis habere possent. 3. Hanc impeccabilitatem non tantùm ex Dei protectione extrinseca, ut Scotus & nonnulli antiqui Theologi docebant, sed ex ipsa beatitudinis natura, seu amore DEÏ appreciativè summo omne peccatum excludentè oriri; quod atque adeò verum aliqui cum Vasquezio putant, ut visionem formaliter esse sanctitatem, adeoque nec per absolutam Dei potentiam cum peccato stare posse arbitrentur, licet hoc postremum multi Recentiores Theologi negent cum Tannero n. 25.

III. Q. 3. *Quid de perpetuitate visionis sentiendum sit?* Resp. sequentia communiter doceri à Theologis. 1. Beatitudinem cœlitum re ipsa futuram perpetuam; uti tum S. Scriptura passim; tum unanimiter SS. Patres & Doctores docent contra Originem, qui nec beatitudinem, nec damnationem perpetuam fore existimavit. 2. Visionem Dei (saltem si cum duratione identificata non sit) ex intrinseca sua natura incorruptibilem & perpetuam esse, uti contra Scotum communiter docent Theologi, apud & cum Tannero du. 7. 4. 3. n. 71. licet hi Authores non negent, eam per absolutam DEI potentiam ex subtractione influxus perire posse. 3. Perpetuitatem hanc necessariò quidem requiri ad statum beatitudinis (alioqui enim perfectè satiari appetitum beatorum non posset) sed tamen non esse partem essentialem, beatitudinis, cum non requiratur ad visionem præcisè quâ visio est (ob quam causam Tannerus cum Scoto & aliis absolutè negat perpetuitatem esse de essentia beatitudinis) sed quantum beatitudo est, atque adeò sit tantùm essentialis conditio, sine qua visio appetitum satiari non posset.

IV. Q. 4. *Quid sit Dns Beatorum?* Resp. per eam nihil aliud intelligi, quàm donum aliquod speciale, quod à Deo Beatis per Beatitudinis consecutionem Deo quodammodo desponsatis, & in domum cœlestis Patriæ introductis offertur, atque adeò à S. Thoma 3. p. q. 95. a. 1. *desinitur perpetuus anima vel corporis ornatus, vita sufficiens, in aeterna beatitudine iugiter perseverans.*

V. Q. V. *Quanam sint anima dotes?* Resp. tres à S. Thoma & aliis Theologis plerumque numerari, scilicet tribus virtutibus Theologicis respondentes; sed in earum explicà-

plicatione non convenire Authores, cum aliqui cum Val-
 & Valentia cas in actu duntaxat respectum ad virtutes Theo-
 logicas dicente consistere, atque adeo ratione duntaxat de-
 stinctas esse à beatitudine velint; Tannerus verò q. 3. du. 2.
 n. 5. cum S. Thoma & aliis in habitu consistere contendit,
 quarum prima scilicet *visio* eadem sit cum lumine gloriae,
 que adeo Fidei respondeat. Secunda *Comprehensio* seu *Ten-
 sio* eadem sit cum amore concupiscentiæ erga Deum, quo
 mens securè fruitur, eumque per actum voluntatis & deli-
 cationis quasi præsentem tenet; & propterea spei respondeat.
 Tertia *delectatio* seu *fruitio*, eadem sit cum habitu charitatis
 non quidem de novo producto, sed tamen multipliciter per
 visionem beatificam perfectò atque adaucto.

VI. Q. 6. *Quanam sint corporis dotes?* Resp. qua-
 tuor plerumque numerari, videlicet 1. *Impassibilitatem*;
 nam ut S. Paulus 1. Cor. 15. ait, oportet corruptibile hoc in-
 duere incorruptionem. 2. *Clavitatem*, nam Christo testis
 Mat. 13. fulgebunt Iusti sicut sol. 3. *Agilitatem* juxta Je-
 lud sap. 3. Tanquam scintillæ in arundinetis discurrent.
 4. *Subtilitatem*, nam, uti S. Paulus 1. c. ait, seminatur cor-
 pus animale, surget spirituale, hoc est, vim penetrandi om-
 nia corpora perinde ac substantiæ Spirituales habent;
 quorum numerus à Maldonato ex eo probatur, quod corpus
 gloriosum debeat animæ perfectè subjectum esse tam *quoad
 esse* (quod per impassibilitatem, quæ omnem corruptionem
 excludit; & per claritatem, quæ opacitatem corporis elimi-
 nat, obtinetur) quam *quoad operari*, quod agilitas & sub-
 tilitas, quarum beneficio Beati celerrimè ad quemvis lo-
 rum moveri possunt, præstant.

VII. Q. 7. *In quo Impassibilitatis dos consistat?* Resp.
 varias esse in ea explicanda opiniones; nam alij ad pro-
 videntiam DEI confugiunt; alij ad perfectum Dominium &
 animæ in corpus; alij ad elementa, quæ qualitatibus activis
 caritura putant, alij ad conservationem dispositionis mate-
 rialis; alij denique ad qualitatem supernaturalem corpori
 superadditam confugiunt, quæ connaturaliter omnem que-
 litatem læsivam prohibent.

VIII. Q. 8. *In quo dos claritatis consistat?* Resp.
 eam juxta communem Theologorum in luce quadam spe-
 ciali

ciali (quam aliqui cum Suarez supernaturalem; alij cum
S. Thomæ naturalem duntaxat esse volunt) corpori glorioso
indita consistere, vi cuius corpora tota pellucida reddantur;
ita ut ipsa etiam venæ videri queant.

IX. Q. 9. *In quo dos agilitatis consistat?* Resp. juxta
S. Thomam & communiorem sententiam, in qualitate mo-
tante superaddita consistere; alios verò iterum ad extrinse-
cam DEI providentiam, vel ablationem gravitatis, vel
corpus caeleste corporibus beatis admixtum confugere.

X. Q. 10. *In quo dos subtilitatis consistat?* Resp. et-
iam hic non convenire Authores, nam alij dicunt eam in pa-
tito concursu DEI ad corpora penetranda; alij in perfecto
Dominio animæ in corpus; alij in impenetrabilitatis abla-
tione; alij in elevatione per potentiam obedientialem; alij
in supernaturali qualitate superaddita consistere volunt.

XI. Q. 11. *An præter has dotes non alia insuper re-
quirantur, per quas sensus aut potentia externa perficiantur, ut
in melius penetrant; vel ad nutum animæ obediunt?* Resp.
non desse quidem, qui putent etiam sensibus habitus quos-
dam eum in finem infundi; alios tamen cum Suarez nullum
horum habituum necessitatem agnoscere, eò quòd & corpus
perfectissimè subjectum, sit animæ, & optimè dispositum,
quodque subtilissimos & indeficientes habeat, species verò
ob objecto sufficienter accipiat.

XII. Q. 12. *Quid sit aureola Beatorum?* Resp. esse
quoddam accidentale ob excellentem Victoriam
obvolutum hostes reportatam collatum; unde ad di-
stinctionem præmii & gaudij essentialis, quod corona aurea
vocari solet, aureola, seu, ut alij volunt, laureola appella-
tur. Quarum tres à Doctoribus numerantur, scilicet. 1.
Aureola Martyrum, quæ omnibus illis confertur ex mente
S. Thomæ & aliorum, qui mortem pro quacunque virtute
supernaturali defendenda obierunt. 2. Aureola virginum,
quæ ijs præcipuè confertur, qui ex proposito virginitatem
etque ad vitæ finem servârunt; ita ut nullâ pollutione cor-
poris mortaliter peccaminosa (nam veniale peccatum non
obscure putat Tannerus n. 28. q. 4. du. 3. cum S. Thomæ)
castitatem violârint. 3. Aureola Doctorum, quæ ijs tri-
bitur, qui licitè & bona intentione alios ad Justitiam Chri-
stianam

stianam erudiunt. Quale verò harum omnium Aureo-
rum sit gaudium, incertum est; hinc aliqui in gestatione
certorum fertorum aut palmarum; alij cum S. Thoma
gaudio de victoria ab hostibus reportata, & honore
consecuto consistere eam putant; alij qualitates quasdam
spiritualium harum qualitatum repræsentivas ipsis super
ditum iri arbitrantur, v.g. Martyribus singularem vivacita-
tem & robur membrorum; virginibus suavissimam corporis
delectationem; Doctoribus clariorem rerum divinarum
ritiam à visione beatifica distinctam.

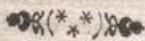
XIII. Q. 13. *An ad beatitudinem hæc omnia de-
ptam etiam usus & delectatio sensuum; item externa bona &
Societas Amicorum pertineat?* Resp. S. Thomas & cum
communiter Doctores, hæc omnia non quidem ad beati-
tudinem essentiali pertinerent (cùm hæc in sola visione frui-
va consistat, & ista sine illis haberi queat) requiri tamen ad
accidentalem, eò quòd anima habeat statum essendi per-
fectiorem, magis que naturæ suæ consentaneum, cum esse
poti conjuncta, atque adeò ad accidentalem perfectionem
felicitatis pertineat hæc conjunctio. Quod idem etiam de
loco & Societate cum proportione dicendum est, cùm ipsa
quotidiana experientia doceat, hæc non modicè appeti
ijs, qui felices esse cupiunt. Unde S. Thomas & cum eo multi
Doctores concedunt, singulos sensus speciali quâdam de-
lectatione fruturos, ut totus homo beatus dici possit. Quo-
les autem hæc delectationes futuræ sint S. Laurentius Jus-
nianus lib. de disc. Monast. c. 13. sequentibus verbis in-
cat: *Caro spiritualis effecta per omnes sensus suos multitudine
exuberabit delicijs. Delectabitur oculus amabili aspectu Be-
demptoris, cùm videbit Regem in discore suo ornatum, & in
demate redimitum quo coronavit eum Mater sua. Mellica
cantica Civium Superiorum non mediocriter mulcebunt audi-
tum. Flagrans quoque suavitas coelestium odoramentorum me-
ra liquefactione resperget odoratum. Indicibilia etiam dulci-
do omnium delectationum melliflua quâdam & iucunda su-
vitate oris saginabit palatum. Ipse demum tactus sibi pro-
gruis abundabit delicijs, quas experti narrant. Fas enim
est, ut in illa coelesti gloria quicquam vacet à laude D. E. I. pro-
petius instum, ut cuncta corporis membra summo proprio*

offrant Conditorum, quatenus, sicut ab ipso sumpserunt prin-
cipium, ita & illum deducant sua beatitudinis finem, ut sit
Thoma in omnia.

XIV. Q. 14. An gaudium Beatorum omnem tristi-
tiam excludat? Resp. affirmativè ex communi doctrina; eò
quod voluptas vehemens, teste Aristotele 7. Eth. c. ult. om-
nem dolorem excludat, atque adeò hoc multò magis de
summo gaudio Beatorum dicendum sit; unde Apoc. 21. di-
citur: Et absterget DEVS omnem lacrimam ab oculis eorum;
& non ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque do-
lor erit ultra. Quòd autem Christus cum visione beatifica
sinitiam habuerit, miraculo adscribendum est.

XV. Q. 15. Quis fructus ex hac materia de beatitu-
dine haberiendus sit? Resp. triplicem potissimum referen-
dum. Primus est, ut magnum quisque concipiat desiderium
hujus felicitatis, atque adeò exclamet cum S. Propheta Psal.
141. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, contu-
plavi, & despicit anima mea in atria Domini, Cor meum & ca-
nena exultaverunt in DEVM vivum. Secundo est, ut con-
sideratione tantæ felicitatis se ad contemptum rerum terre-
strum, aliisque mediis ad ipsam obtinendam conducantia
abstinentia excitet, ideoque saluberrimum S. Hieronymi
Eustochio ep. 22. datum sibi applicet: Quoties
cum te vana Seculi delectaverit ambitio, quoties in mundo
curam aliquid gloriosum, ad Paradisum mente transgredere
si incipit, quod futura es, & tunc poteris dicere: Aqua mul-
ta non poterunt extinguere caritatem, nec flumina obruent
eam. Tertius est, ut ejusdem felicitatis recordatione & spe
in adversis se soletur, uti iterum S. Hieronymus De
persecutione subdit dicens: Respice, quod provissum est; omne opus
nostrum perit, quando eius pretium cogitatur: & spes præmij
solacium est laboris. Dicat ergo in omnibus adversis cum
S. Paulo ad Rom. 8. Non sunt condigna passionis huius tem-
poris ad futuram gloriam, qua revelabitur in nobis. Mo-
mentanum, quod cruciat: æternum, quod
delectat.

CAPUT II.

DE MEDIIS AD FINEM ULTIMUM
OBTINENDUM NECESSARIIS
IN GENERE.

Quanam sint hæc media, breviter simul & clarè S. D. P. Psal. 33. indicavit, dum dixit: *Quis est homo, qui vult vitam, diligat dies videre bonos?* (qui per beatitudinem maximè obtinentur) *Divertere à malo, & fac bonum:* & *repacem* (quæ in possessione ultimi finis consistit) & *quere eam*: Unde meritò post beatitudinem explicatam Thomas & cum eo Theologi de vitijs & virtutibus in genere. (videlicet quatenus sunt actus morales) tunc per speciem spectatis agunt, quæ tamen quia magna ex parte iam Theologiæ morali communia sunt, hoc loco non breviter indicabuntur.

ARTICULUS I.

De Actu morali in genere.

I. Q. I. *Quid sit actus moralis?* Resp. Est actus voluntarius cum indifferente cognitione boni & mali elicitus. Seu brevius. Est libera electio honesti vel inhonesti objecti. Unde ejusmodi actus propriè *humanus* dicitur, eo quod ut S. Thomas q. 1. a. 1. ait, illæ actiones solæ propriè humanæ dicendæ sint, quæ homini conveniunt, quatenus bonæ, id est, suarum actionum per rationem & voluntatem seu liberum arbitrium Dominus est; reliquæ ergo actiones simili libertate ab homine procedentes potius *actiones hominæ* dicendæ sunt. Ex quo colligitur quanam sint generè remotiora actus morales, videlicet remotissimum esse, quod sit actus *vitalis*, minùs remotum, quod sit *spontaneus*, id est, à principio intrinseco prævia cognitione procedens; proximum, quod sit *voluntarius*, id est, non à quocunque principio, sed tali, quod cum cognitione perfectâ finis operantis procedens, quale principium est sola voluntas seu appetitus rationalis. Porro divisiones voluntarij varias, & oppositas illi involuntarium, coactum, & violentum fuisse præ-

Thologi tum Scholastici, quàm morales, apud quos
veneri possunt.

II. Q. 2. *An de facto homo habeat potentiam ad eius-
dem actus morales eliciendos?* Resp. affirmativè ex commu-
nionem Theologorum; quia Scriptura passim dicit, ho-
minem relictum esse in manu consilij sui; ante ipsum po-
tente esse bonum & malum, & quod pacuerit illi datum
suum laudandos esse viros gloriosos, & eos, qui potuerunt
transgredi, & non sunt transgressi; hæc autem omnia veri-
tatem non possent sine actu morali, cum laudari vel vitupera-
ri aliquid sit aliud, quàm imputari alicui bonitatem vel ma-
litiæ sui actus; hæc autem imputatio non fiat, nisi quando
homo habet liberum dominium sui actus.

III. Q. 3. *Vnde desumatur moralitas actus moralis?*
Immediatè eam desumi ex conformitate vel difformi-
tate cum regula proxima, id est, conscientia, quæ est dicta-
tionis practicum; quo judicamus antecedentè ad vo-
luntatis electionem objectum esse honestum vel inhone-
stum. Mediatè verò & remotè desumi ex conformitate vel
difformitate cum regula remota seu moralitate objectiva,
quæ est voluntas Dei aut etiam ipsa Natura probans vel im-
probans electionem objecti. Porro quia interdum morali-
tatem ipsius etiam circumstantiis desumitur, notandum est,
quod circumstantias ex parte principii se habere, (ut sunt
substantialis seu gratia sanctificans, vel accidenta-
lis, v. g. dignitas regia) alias ex parte actus, quales sunt
cunctas, duratio, intensio) alias ex parte objecti; inter quas
est discriminè, quòd circumstantiæ ex parte objecti se-
cundum non refundant suam moralitatem in actum, nisi
formaliter expressè cognoscantur & amentur, (quod
est similitudinem rationis etiam de dignitate accidentali
desumitur) reliquæ verò circumstantiæ etiam sine sui cogni-
tione moralitatem refundant; cujus diversitatis ratio hæc
adducitur à Theologis, quòd illæ, quæ ex parte agentis vel
actus se habent, conjungantur per identitatem vel unionem
cum actu; posteriores verò hoc ipso, quòd termi-
nalem conjungant per cognitionem velut unionem inten-
tionem conjungi cum illo. Imò ad contrahendam ex ob-
jecto & circumstantiis bonitatem, non sufficit objectum
velle

velle materialiter, sed requiritur, ut formaliter appetat propter bonitatem, licet ad malitiam contrahendam advertat nuda advertentia mali; cujus diversitatis ratio est, quod cum tota bonitas consistat in conformitate cum beneplacito Dei vel approbatione Naturæ, non potest dici laudabile agere, qui non appetit hanc conformitatem. E contra verò, qui scit objectum malum displicere Deo & Naturæ, nihilominus illud eligit, hoc ipso censetur displicentiam Dei contemnere, quod utique est rationi contrarium, & superabile.

IV. Q. 4. An moralitas actus per metum, conscientiam, & ignorantiam tollatur? Resp. 1. Per metum pe quidem minui moralitatem (quando scilicet actus est contra voluntatem operantis adversus) non tamen omnino tolli; eò quòd, ut S. Thomas discurret q. 6. a. 6. actus cum in particulari existunt, tales absolute sint iudicandi quales sunt à parte rei omnibus circumstantiis consideratis atque adeò actiones quoque ex metu factæ, cum sint à parte rei voluntariæ, & secundum rationem duntaxat repugnant voluntati, quatenus scilicet secundum se spectantur, non tamen secundum quid quoque involuntariæ, absolute voluntariæ dicuntur. Resp. 2. Per concupiscentiam minui quidem moralitatem (quia minuitur radix libertatis advertentia rationis, & quia facit, ut appetitus ab objecto fortius trahatur) non tamen per se involuntarium esse secundum quid causari, cum nunquam per se objectum concupiscentiam repugnet voluntati. Dixi per se: quia per accidens Tann. d. 2. q. 1. du. 7. putat involuntarium secundum quid causari à concupiscentia posse, si videlicet quidlibet cum ac cum manifesto vitæ periculo conjunctum appetatur. Resp. 3. Ignorantiam antecedentem quidem (id est, que simpliciter impediri non potuit) tollere (saltem plerumque) moralitatem, non tamen consequentem Ignorantiam, quod hoc ipso, quòd impediri talis ignorantia consequens poterit, & debuerit, censetur operanti effectus voluntarius esse per se, licet secundum quid involuntarium causet; atque tamen minuat moralitatem; concomitantem verò ignorantiam neque minuire, neque augere moralitatem, cum per se habeat, ac si non adesset.

V. Q. 5. An moralitas sit essentialis actui morali? R.

ne quaestione à decisione controversiæ Philosophicæ de
libertate actus dependere; qui enim hanc actui essentialiter
intrinsicam esse contendunt, idem etiam de moralitate
dicunt, secus discurrunt, qui in denominatione extrinseca
libertatem constituunt.

VI. Q. 6. In quo subiecto reperitur actus moralis? R.
In omni & solo agente rationali libero; hoc enim col-
ligitur ex ipsa illius definitione. Unde quia ejusmodi li-
bertas, à qua oritur moralitas, vel juxta Tannerum q. 1.
lib. 1. n. 36. & alios omnino identificatur, etiam in Deo
reperitur, hoc ipso etiam moralis actus eidem concedendus

VII. Q. 7. An actus externus moralitatem augeat? R.
non desse quidem aliquos, qui affirmant: commu-
nem tamen esse sententiam, quæ neget, eò quòd talis ac-
tus externus non videatur libertatem augere, atque aded
ipsam moralitatem augere possit.

VIII. Q. 8. Quomplex sit actus moralis? Resp. va-
riè ad hanc quaestione responderi ab Authoribus; aliqui
solummodo duplicem esse contendunt, bonum scilicet
& malum, sive de specie, sive de individuo actus sit ser-
vatis tamen communiùs saltem quoad speciem dari etiam
actum indifferenter, atque aded actum moralem triplicem
esse contendunt; eò quòd de facto dentur aliqua, quæ nec
ipsi Deo positivè, nec displicent.

ARTICULUS II.

De actu morali bono seu virtuoso.

I. Quatuor plerumque sunt capita, quæ de actu mora-
li bono seu virtuoso tractantur, videlicet natura, subiectum,
circumstantiæ, proprietates, de quibus proinde & hic totidem
quaestiones proponuntur, adeòque.

II. Q. 1. Quid sit actus moralis bonus seu Virtus? R.

esse actum divinæ voluntati conformem; hanc quippe esse
regulam remotam moralitatis respectu actuum moralium;
superiore articulo indicatum est. Ex qua definitione facile
colligitur 1. virtutem, prout habitum seu principium actus
mora-

moralis significat, rectè à Theologis cum Granado sic
 niri: Est habitus perficiens substantiam intelligentem,
 ad opus bonum determinatè inclinans. 2. Tria ad virtu-
 sum actum requiri, scilicet objectum honestum, adven-
 tiam rationis, & intentionem sive actualem, sive virtua-
 quâ voluntas feratur in honestatem cuique virtuti prop-
 am; uti, teste Tannero d. 3. q. 2. du. 3. n. 27. communi-
 requirunt Authores, nam ut S. Thomas hic q. 19. a. 7. ad
 ait, hoc est discrimen inter actum bonum & malum, quod
 malum contingat ex singularibus defectibus, bonum autem
 ex totâ & integra causa. Unde sive voluntas sit ejus, quæ
 est secundum se malum, & sub ratione boni appetitiva,
 sit electiva boni sub ratione mali, semper erit voluntas ma-
 la; sed ad hoc, quod sit voluntas bona requiritur, quod
 bona sub ratione boni, id est, quod velit bonum, & prop-
 bonum; quam doctrinam Tannerus n. 28. adeo communi-
 esse ait, ut nullum Theologorum aut Philosophorum ex-
 met, qui oppositum docuerit. 3. Colligitur, habitum mor-
 lem bonum non tantum per se & ex natura sua ad bonum
 inclinare (uti contra Scotum sentit communis sententia
 D. Thoma) sed etiam per accidens tantum non posse
 currere ad actum malum, uti iterum Theologi cum S. Tho-
 ma sentiunt dicente, virtutem esse talem qualitatem, quæ
 rectè vivitur, & quâ nullus malè utitur. 4. Colligitur
 virtutes à donis, & fructibus Spiritus Sancti atque octo bea-
 titudinibus per se & realiter non distingui, sed in hec
 tum differre, quod dona Spiritus Sancti respectu dantur
 ad Spiritum Sanctum, qui ejusmodi actus sic inspirat, ut
 la ordinaria potentia tales actus producere possit, ut in
 roicis factis & exemplis Martyrum & aliorum Sancto-
 patet. Beatitudines verò, quarum Christus octo recen-
 sint actus donorum aut virtutum infusarum, & ideo beati-
 dines vocentur, quia præcipuè conferunt beatitudinem
 & alterius vitæ, ac specialia præmia illis promissa, in qua
 vera beatitudo consistit. Per fructus denique Spiritus
 Sancti intelligantur quicumque virtutum infusarum actus,
 tenus sunt ultimi quidam virtutum effectus ac gustus
 tuali valde suaves, & instar fructuum per se delectabiles
 virtute velut arbore, & à gratia velut semine procedentes

quales S. Paulus ad Galat. 5. duodecim numerat; unde patet omnem beatitudinem esse etiam fructum Spiritus Sancti, quia tamen vicissim, ut notavit S. Thomas q. 70. a. 2.

III. Q. 2. *Quomodo dividatur actus moralis bonus in virtuosos?* Resp. cum omnis actus suum principium & habitum virtuosum respiciat, eodem ferè modo illum dividit posse, sicut ipsi habitus dividuntur. Tripliciter autem virtus dividitur prout habitum significat. 1. *Ratione subiecti*: secundum quam considerationem dividitur in intellectualem & appetitivam seu moralem. 2. *Ratione causa efficientis*: sub quo respectu in virtutes infusas & acquisitas dividitur; quales quidem virtutes per se infusas dantur, easque specie distinctas esse ab acquisitis, & cum quibus ac caritate inseparabiliter conjunctas, communissimè docent Theologi cum S. Thoma contra Scotum, & nonnulli antiquos Theologos negantes, eas per se infusas esse. 3. *Ratione obiecti*: sub qua consideratione in Theologicas, quae immediatè circa Deum versantur; & Morales, quae circum obiectum creatum occupantur, dividitur. Quae quidem Morales virtutes à S. Thoma q. 71. a. 5. secundum varium modum in *exemplares* (quae nihil aliud sunt, quam virtutes morales, prout in Deo tanquam exemplari seu Idea reperiuntur) *Politicis* (sic dictas, quia in ordine ad politicam seu societatem humanam conservandam ordinantur) *Purgatorias* (quatenus scilicet non communi & imperfecto modo, sed sublimiori & à naevi libero exercentur) *Purgati animi* (sic vocatas, quia in statu perfecto & divino eliciuntur) dividuntur.

IV. Q. 3. *In quo subiecto actus morales boni reperiuntur?* Resp. 1. Proprium & ab omnibus merito admissum subiectum actus moralis seu virtutis esse voluntatem, quia haec est potentia verè libera, & boni profectiva. Resp. 2. *Intellectum* per se & sine ordine ad voluntatem non esse simpliciter subiectum actus moralis, quia ut sic liber non est; solummodo ergo subiectum illius dici potest, quatenus vel movet voluntatem ad bonum usum, vel movetur ab illa; hinc virtutes intellectuales Prudentiae & Fidei inter virtutes morales & Theologicas recensentur, quia Fides movetur à voluntate per piam affectionem ad credendum, cum; ut

S. Thomas loquitur, nullus credat, nisi volens; Prudentia
 supponat bonam voluntatis affectionem erga fines virtutum
 tum, ipsamque voluntatem dirigat, ac suo modo determinat
 net ad rectè operandum. Ita Tannerus q. 3. dub. 1. n. 7.
 communi & certa, ut ipse ait, Theologorum sententia,
 non desint pauci, qui in sola voluntate virtutem subjectam
 in aliis autem potentis solum per denominationem extrinsecam
 fecam reperiunt eandem asserant. Resp. 3. Licet appetitus
 sensitivus hominis ipsi cum bestiis communis sit, quatenus
 tamen uterque appetitus tam concupiscibilis scilicet, quam
 irascibilis, rationi subordinatur, & ab ea dirigitur, juxta
 S. Thomam & communiorem Theologorum sententiam
 verè etiam subjectum virtutis dici posse, cum ut sic hæc
 tentia verè dici possit habere proprios motus ad bonum
 malum, & propterea verè quoque bonum faciat, habere
 & opus ejus bonum reddat; licet non pauci etiam cum
 tistis sentiant, habitus istos, qui in appetitu sensitivo
 rantur, non esse veras virtutes, sed adumbrationes illas
 duntaxat, eò quòd non ferantur formaliter in ipsam boni
 statem, & sæpe cum malitia morali stare possint, cum
 v. g. habitus abstinentiæ generetur, sive ex vana gloria
 ex virtute quis abstinere; unde meritò aliqui hanc quæ
 nem de nomine vocant, cum in re utriusque Authores
 niant.

V. Q. 4. *Quanam sint proprietates actus morali
 virtutis?* Resp. sequentes potissimum à S. Thoma q. 64. a.
 seq. numerari, non strictè sumendo hoc nomen, sed latè
 taxat quatenus scilicet sunt conditiones ad virtutem requi
 tà. Prima est, quòd in medio consistere debeat; unde Ar
 stoteles 2. Eth. c. 6. eam per hoc medium definitur dicens
 Virtus est habitus electivus in medio consistens, pro
 piens determinaverit: cujus rationem S. Thomas ex
 virtutis natura assignat; cum enim hæc in conformitate cu
 regula sua consistat, hoc ipso nec excedere illam, nec ab
 deficere debet. Circa quam tamen proprietatem rectè
 tant Authores, eam Soli Fortitudini & Temperantiæ,
 item cæteris virtutibus convenire; cum in istis deficere
 dem, non tamen excedere possimus, cum nemo nimis
 buere jus suum alteri, aut nimis Deum diligere possit.

Prudentia tamen interdum & istæ virtutes per accidens habere
 fines virtutum, *causaliter & medium rei*, quatenus scilicet deter-
 lo determinat iustitia, quid inter plus & minus debeat, & in hac
 i. i. n. 7. determinatione non ad circumstantias Personæ (ut faciunt
 tentia, sed ad iustitiam & Temperantiam, quæ proinde *medium rationis* ha-
 subjectum bene dicitur) sed ad solum jus in re ipsa fundatum respicit.
 nem enim. Secunda proprietas est connexio virtutum inter se, de qua
 et appetit. sequentes communiter doctrinæ à Theologis traduntur,
 e, quatenus. Virtutes infusas & acquisitas non necessariò inter
 icet, quatenus. connexas esse (cum multi etiam Gentiles habeant virtutes
 irur, justitiam. acquisitas sine infusis) nec etiam virtutes infusas Theologi-
 sententiam. cas inter se (cum Fides & Spes sine caritate consistere possint)
 tific hæc. virtutes tamen morales infusas semper cum caritate & inter
 d bonum. le conjunctas esse; acquisitas verò in statu perfectò quidem
 habent. necessariò inter se connexas esse debere (quia status perfectæ
 m cum bo- virtutis acquisitæ postulat, ut homo frequenter, faciliè, &
 stri vo. per multum tempus exercere possit omnes actus illius virtu-
 tiones. tus, quibuscunque obstaculis occurrentibus, quod fieri mo-
 plam ho- niter non potest ab eo, qui non omnes virtutes conjunctas
 cum ho- habet) in statu tamen imperfecto eas à se separari posse, uti
 gloria. quod quotidiana experientia docet. Tertia proprietas est di-
 ne quæ- veritas, virtutum, quoad perfectionem, quam licet Stoici
 ores. cogitaverint putantes; nullam alterâ perfectiorem esse con-
 morali. tractum tamen unanimiter docent Theologi; cum certum
 ma q. 6. sit Theologicas virtutes secundum specificam perfectionem
 ed latè. superiores esse moralibus, & Caritatem Fidei & Spei præcel-
 tem requi- lere; imò & inter has ipsas virtutes unam alterâ quoad in-
 e; unde. tentionem & extensionem perfectiorem esse (saltem in statu
 ivit. dicitur. imperfecto) pariter sentiat communior sententia Theolo-
 , prout. gorum, & ipsa iterum experientia confirmet; licet in statu
 mas ex. perfectò concedi possit, omnes inter se æquales esse, quòd
 ritate. saltem sorte voluerunt aliqui cum S. Thoma q. 66. a. 1. æ-
 in rectè. quilibrium omnimodam virtutibus quoad intensionem tri-
 rantia; buentes. Quarta proprietas est generatio, conservatio &
 efficere. contemptio earundem, de quibus breviter ex communi Theo-
 o nimis. logorum doctrina sciendum est, virtutes infusas per actus
 ossit. meritorios generari & conservari cum gratia; cum eadem
 per peccatum mortale corrumpi; acquisitas verò physicè per
 X 4 actus

actus generari, & quamdiu per actus & habitus continetur non corrumpuntur, conservari, post vitam vero infusus rare semper in Beatis (excepta Fide & Spe, quoad primam saltem actus) imò & acquisitas; in damnatis autem infusus perire, acquisitas verò celeriter per actus contrarios destrui.

VI. Q. 5. *Qua sint media & instrumenta ad accedendas virtutes adhibenda?* Resp. Triplicis generis à Theologis plerumque assignari; nam 1. aliqua se ex parte le-ctus habent, qualia sunt cognitio, & appetitio seu affectio virtutis, quæ ex illius præstantia & utilitate consideratur oritur. 2. Alia se ex parte voluntatis habent, quæ quinque enumerat P. Jacobus Alvarez to. 2. de vit. Spirit. p. 2. 3. & 4. scilicet diffidentiam sui, desiderium virtutis, bram intentionem actualem ejusdem virtutis, robur animi in difficultatibus vincendis, & denique particularem curam in vitis contrariis eliminandis. 3. Denique alia ex parte ipsius operantis se tenent, qualia sunt assidua exercitatio & sedula occasionum observatio, viriumque seriatim applicatio, de quibus omnibus fufius differens cit. P. Jacobus Alvarez & alii Ascetæ videri possunt.

ARTICULUS III.

De actu morali malo seu peccato.

I. De hoc quinque potissimum quæstiones moventur à Theologis, nimirum quid sit, quotuplex sit, in quo sub-jecto reperiatur, quæ sit causa illius, & qui effectus, de quibus & hic breviter agetur. Itaque.

II. Q. 1. *Quid sit actus moralis malus seu peccatum?* Resp. cum S. Augustino, peccatum esse dictum, vel factum vel concupitum contra legem Dei æternam. In qua definitio-
ne S. Doctor, ut notat S. Thomas q. 71. a. 6. pro materiali posuit dictum, vel factum &c. pro formali verò dis-
cipientiam cum lege æterna, quæ est prima regula actuum
moralium, ut supra dictum est. Unde Recentiores clari-
peccatum, definiunt dicunt illud esse actum elicitum
advententia ad displicentiam supremi Legislatoris, Ac no-

peccati malitia in pura privatione consistat, ut antiquiores Theologi docuerunt; an verò in ipsa entitate actus potest antecedenter ad privationem uti communiter hodie Accentiores docent, controversia non levis est inter Doctores.

III. Q. 2. *Quotuplex sit peccatum?* Resp. duplex recipiè in genere assignari. 1. *Originale*, quod nihil aliud est, quam peccatum primum Adami, quatenus ob transmissum in ipsam Posterorum omnium (exceptâ Dei Matre) voluntatem in ordine ad gratiam originalem vel retinendam, vel amittendam, omnibus per seminalem generationem eo eo descendentes, & pacto illo inclusis adscribitur; est hoc peccatum non sola concupiscentia naturalis (ut Hæretici volunt) sed propriè dictum peccatum, afferens secum privationem gratiæ originalis, & corruptionem naturæ inchoatam, quæ in eo consistit, quod dissolvatur harmonia seu ratio, quem iustitia originalis tanquam donum quoddam rationis & naturæ indebitum in homine efficiebat, ut & corruptionem animæ, sine morbis ac moriendi necessitate, & sensuatiōni sine inordinatione concupiscentiæ, & ratio sive voluntas Deo sine periculo & peccandi necessitate plenè subiaceret. Unde quatuor vulnera animæ inflicta dicuntur per peccatum originale, scilicet vulnus ignorantiæ in intellectu, vulnus malitiæ in voluntate, vulnus infirmitatis in parte irascibili, & vulnus concupiscentiæ in concupiscibili; cuiusmodi in corpore duo quoque vulnera sunt illata, scilicet morborum necessitas, & morborum, aliorumque similium maiorem corporaliū capacitas. A quo tamen peccato originali exemptam fuisse B. Virginem, meritò plerique hodie Theologi contra Thomistas docent, idque novem, etiam rationibus probat Tannerus d. 4. q. 7. du. 2. imò non pauci eam à debito proximo contrahendi peccatum originale eam liberare contendunt, dum eam in primo pacto cum Adamo inuito exclusam esse putant ob maternitatem eius prærogativam. 2. *Actuale*, quod nihil aliud est, quam peccatum propria voluntate commissum, dividiturque in *mortale* & *veniale*, quorum differentia in eo consistit, quòd peccatum mortale sit voluntaria electio boni creati præ amicitia Dei, cum qua repugnare cognoscitur, atque, ut S. Thomas loquitur,

quitur, homine simpliciter ab ultimo fine deordinat & strahat; non item veniale, utpote quod nec amicitiam tollit, nec à fine ultimo separat, sed circa media duntaxat deordinat. Ad cognoscendam verò hanc differentiationem quens à Recentioribus regula assignatur, quòd scilicet omnia & sola peccata ex natura sua sint mortalia, quæ venialia duntaxat forent, vel Deus non esset infinite perfectior vel humano generi gravissimum præjudicium crearetur, quæque verò divisiones peccati, uti & regulæ, ex quibus differentia specifica & numerica peccatorum colligi solet, Theologos morales videri possunt.

I V. Q. 3. *Quodnam sit subiectum capax peccati*
 Pro solutione hujus quæstionis Tannerus q. 8. du. 1. n. 1. S. Thoma notat, hæc duo diligenter distinguenda esse, scilicet actum alicujus potentie esse verè peccatum; & peccatum materialiter esse in aliqua potentia; ad priorem enim propositionem verificandam sufficit, si actus verè ac formaliter pugnet rationi; ad posteriorem autem verificandam indiget requiritur, ut vitio quodam illius potentie accidat, quæ peccare denominant. Hoc notato Resp. cit. Author cum S. Thoma & communi Thomistarum omnes potentias, quæ voluntati subjacent, ut impediri ab ipsa possint in actibus suis eliciendis, esse subiectum peccati; quia harum scilicet potentiarum vitio (puta voluntatis, intellectus, & appetitus sensitivi) accidunt peccata; voluntatis quidem tanquam principalis & universalis causæ; rationis autem ut male dirigentis; appetitus denique velut indirectè inclinantis hinc cum membra externa non agant, sed agantur potius despotice à voluntate, non dicuntur subiectum peccatorum licet actus ipsorum, qui subjectivè & materialiter recipiuntur, propriè & formaliter rationem peccati habeant uti post S. Thomam plurimi apud & cum Tann. l. c. n. 1. docent contra Vasq. & alios Recentiores, tum quia quædam actus verè prohibentur à S. Scriptura; tum quia verè formaliter sunt rationi difformes, & saltem per extrinsecam denominationem sunt liberi, quod isti Authores sufficerent ad peccatum. Resp. 2. Tanner du. 2. n. 30. cum S. Thoma q. 74. art. 4. in appetitu sensitivo veniale quidem non mortale peccatum subiectari formaliter; quia,

si illius, si verè deliberati sint, verè sint peccata mortalia
 citiam illi quando, tunc tamen non ipsius vitio, sed voluntatis & in-
 ia duntaxat accidunt atque adeò his adscribuntur, utpote tunc
 rentiam plenam libertatem habentibus; quando autem appetitus im-
 scilicet plenam libertatem & relinquit semiplenam ad ve-
 quæ, si non sit mortale sufficientem, tunc, quia
 è perfectum censetur ab appetitu anteverti, rectè peccatum tale ipsi
 earetur, adscribitur.

V. Q. 4. *Quanam sit causa peccati?* Resp. 1. So-
 lum hominem libertate præditum esse causam peccati per
 quia hic solus ex intentione causat actum prosecutivum
 mali, & determinat concursum indifferentem DEI ad actum
 peccati potius, quàm virtuosum; DEUS autem, li-
 concursum indifferentem offerat, non tamen eo fine of-
 ferat ut eodem ad malum homo utatur, sed potius optat, &
 curatur, ut cum eodem bene operatur. Excoecationis ta-
 men & indurationis causa dicitur, quatenus gratiam effica-
 cem subtrahit, cujus defectu postea homo in suo peccato
 perseverat. Resp. 2. Etsi Diabolus, concupiscentia, & pec-
 cata interdum alterius peccati causa dicantur, hoc tamen
 non de influxu & causalitate per se, sed per accidens intelli-
 gendum est, cum & Diabolus, & concupiscentia impellere
 tantum, non autem cogere possint ad peccatum; peccatum
 enim alterius causa eatenus tantùm dicatur, quatenus gra-
 tiam vel caritatem, vel verecundiam, vel quodcunque aliud
 peccato retrahens tollit, & sic per accidens efficit, ut in
 aliud peccatum homo labatur.

VI. Q. 5. *Quanam sint effectus peccati?* Resp. dupli-
 cis generis effectus peccato communiter assignantur, scilicet
 mortalem & reatum pœnæ, de quibus hæc duo duntaxat no-
 tate sunt 1. quòd ut S. Thomas q. 89. a. 1. loquitur sicut
 duplex in anima nitor, unus habitualis, & quasi intrin-
 secus; alter verò actualis, & quasi externus fulgor; ita du-
 plex quoque in anima maculâ detur habitualis scilicet in
 privatione gratiæ consistens; & actualis, qui nihil aliud est,
 quam ipsam peccatum præteritum moraliter perseverans,
 quod propterea habituale peccatum ab aliquibus vocatur)
 sicut Recantiores explicant, cum negatione condignæ sa-
 tisfactionis aut gratiæ remissionis conjunctum. Unde
 quia

quia sola gratia habitualis est verus decor animæ, sed peccatum mortale, quod eam gratiam tollit, maculam inferre dicitur; peccatum autem veniale gratiam illam relinquit, secundum quid tantum maculam animam dicitur per modum luti aut pulveris corpus lantis; in quem sensum Christus Jo: 13, dixit: *Qui lotus non indiget, nisi ut pedes lavet, Sed est mundus totus.* 2. Notandum est, quod, cum peccatum mortale reatum æternæ inferat, aliqui causam hujus æternæ durationis S. Thoma in ipsam malitiam dicti peccati conjiciant, ut pote quod ab Personam infinitæ dignitatis graviter offensam meretur privationem amicitie divinæ, atque adeo ordinationem quantum de se irreparabilem causat; alij ex eo probant, quod nullâ condignâ satisfactione à Peccatore deleri possit; alij affectui Peccatoris adscribant, ut sine fine vellet vivere, ut sine fine posset peccare; unde S. Gregorius l. 4. Dial. c. 44. loquitur, *ad magnam indignitatis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui nunquam voluerunt carere peccato.* alij denique ex ipsa necessitate talis pœnæ dictam durationem demonstrare conantur, utpote sine qua homines non sufficienter à peccato abstergerentur. Porro qualis hæc pœna sit futura, breviter tractat Lessius l. 13. de perf. divin. in fine. dum triplicem aitionem futuram esse, nempe 1. Summos dolores sensuum totiusque corporis exterius & interius, qui juxta consuetudinem sensum Theologorum per verum & corporeum, ac sulphureum ignem, ut S. Scriptura passim indicat, causabuntur; etiam verò aliqui etiam per aquas & vermes corporeos tormentum damnatos cruciatum iri, Lessius tamen loc cit. probabilius contrarium multis argumentis demonstrat, licet libenter concedat molestissimas & horribiles ibi reatas æternas eò quod meritò damnati luce corporali priventur, ut qui lucem Spiritualem & divinam contempserunt. Summam quoque tristitiam ibidem futuram ait Lessius in consideratione tantorum malorum, in quæ inciderunt bonorum, quæ amiserunt, quæ amissio pœna damni vocatur, tantòque gravior erit, quantò major est gloria amissa, tantòque facilius eam obtinere potuissent. 3. Super-

merito idem Author affirmat; ex quibus omnibus sequetur
 delictio, furor, & maledictio, quâ & seipfos, quod tantorum
 malorum causa sibi extiterint, & DEUM, qui ipsos condidit; &
 parentes, qui genuerunt, & demones, qui seduxerunt; &
 malos, creaturâsque alias, qui ad peccatum allexerunt, vel
 deriverunt, maledicent. Locum verò inferni quod attinet,
 probabiliter Lessius putat in centro terræ cum existere, ita
 ut idem sit centrum inferni & terræ, nec solum seu planities
 sed magna cavitatis sulphure liquato ardente repleta ibi repe-
 ritur, cujus diameter unius leucæ longitudinem non ex-
 ceedit (hoc enim spatium non tantum ad multitudinem
 damnatorum, sed decuplo majorem numerum capiunt
 sufficiens fore Mathematici demonstrant) in quam damnati
 in unum cumulum coniecti tanquam victima pro pec-
 cato æternum ardebunt, sicque implebunt illud apoc. 20.
Ignis inventus est in libro vite, missus est in stagnum ignis,
 VII. Q. 6. *Quis fructus ex tota hac de actibus me-
 ritis materia hauriendus sit à Theologo?* Resp. triplicem
 præcipue hauriendum esse. Primus est, ut, dum geminam
 peccati malitiam, scilicet aversionem à DEO, & conversio-
 nis creaturam, grandemque, quæ per eandem committitur,
 injuriam & injuriam considerat, exinde gravitatem ejus-
 dem æstimare discat, illâque Jeremiæ c. 2. Verba in mente
 habeat: *Obstupescite cæli super hoc, & porta eius desolamini
 vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit Populus me-
 us: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi ci-
 sternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.*
 Succidus fructus est, ut dignam de virtutum pretio æstima-
 tionem concipiat, utpote quæ solæ illud S. Pauli 1. Tim.
 ad omnia merentur *Pietas* (seu virtus, ut aliqui interpre-
 tantur) *ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ
 est in futuro.* Ut adeo merito illius possessor cum Sa-
 lomone Sap. 7. dicere queat: *Venerunt autem mihi omnia bo-
 na pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus il-
 lius, & latatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista.*
 Tertius fructus est, ut ardentem concipiat Zelum peccatores
 coercerendi, & à gehenna (in qua ut rectè quis & compen-
 satione omnia tormenta explicavit, & omnis mali præsentia,
 omni boni absentia, & omnis pœnæ indeclinantia) liberan-
 di, cum

di, eumque in finem de se à quovis damnato dictum patet illud Luc. 16. *Rogo te Pater, ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque (imò innumeros) Fratres relictos illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.*

ARTICULUS IV.

De principijs dirigentibus actum morale.

I. Q. 1. *Quanam sint principia dirigentia actum morale?* Resp. duo potissimum assignari à Theologis, scilicet Legem internam seu Conscientiam, de qua S. David Psal. 4. ait. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine & externam à Superiore latam.*

II. Q. 2. *Quid de Lege interna seu Conscientia sciendum sit?* Resp. tria præcipue, nempe 1. quid sit. 2. Quotuplex sit. 3. Quanam obligatio sit illam sequendi, quæ tamen omnia resolvere, ex instituto ad Theologiam moralem pertinet, exceptâ fortè quæstione, quâ quaritur, an iustâ sententiâ probabiliori liceat minus probabilem sequi in qua controversia licet non pauci ex antiquioribus, & vltimè Julius Mercorus ex Ordine S. Dominici per integrum libellum, quem *Basin totius Theologiae moralis* intulit, negativam propugnent sententiam, eamque plurimum argumentis stabilire conentur; affirmativam tamen communius hodie Recentiores tenent.

III. Q. 3. *Quid de Lege externa sciendum?* Resp. præcipue de ea quæstiones generales proponi, & decideri Theologis, videlicet. 1. Quid sit, & quas condiciones involuat. 2. Quotuplex sit. 3. Quam obligationem involvat. 4. Quæ excusent ab hac obligatione. 5. Quis obligetur legibus. 6. Quis ferre, abrogare, vel interpretari possit legem; quæ tota materia, cum prima principia fundamenta Theologiae moralis contineat, ideòque ad præxin potius quàm Speculationem ordinetur, meritò à Theologis Scholasticis plerumque præteritur, & Theologis moralibus pertractenda relinquitur; exceptis fortè quæ de Legge æterna, Mosaica, Naturali, & Gratia moventur, de quibus proinde, quid Theologi Scholastici sentiant, hoc breviter indicandum est. Itaque.

IV. Q. 4. Quid de Lege aeterna S. Thomas & alii

theologi docent? Resp. sequentia ferè. 1. Legem aeternam
 iuxta S. Thomam q. 93. a. 1. nihil aliud esse, quàm ratio-
 nem divinam Sapientiae, secundum quod est directiva omnium
 actionum & motionum ad suos fines, seu, ut S. Augustinus
 l. 21. contra Faustum c. 27. definit. esse summam rationem
 in DEO existentem, cui semper est obtemperandum: vel vo-
 luntatem DEI ordinem naturae conservari praecipientem, &
 conservari vetantem; de qua proinde Sap. 8. dicatur: *Attin-
 getur a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* 2.
 esse realiter unicam (cum omnia sub una ratione respiciat,
 quatenus scilicet ad divinam gloriam & Sapientiam mani-
 festandam ordinantur) licet propter diversa objecta ratione
 sua multiplex dici queat. Hinc iterum Sap. 7. dicitur:
*Quam sit una, omnia potest, & in se permanens, omnia inno-
 vat. Est enim in illa Spiritus intelligentia sanctus, unicus,
 multiplex &c.* 3. Non nisi late ac Analogicè Legem dici,
 cum nec semper sit propriè dictum imperium (nempe re-
 spectu rerum irrationalium) nec ab aeterno sit promulga-
 ta, sed aeternus tantum aeterna dicatur, quatenus ab aeterno
 emittit decretum, cui suo tempore res creatae subijci debent.
 4. Esse soli DEO & Sanctis in se notam, (eum ipsi soli
 DEUM, cum quo identificata est lex aeterna in se videant)
 in creaturis autem in effectu tantum, quatenus cognoscunt
 per habitum principiorum practicoꝝ seu Sytereſin verita-
 tum practicas ab ea derivatas. 5. Omnem legem ab ista
 aeterna derivari juxta illud Sap. 8. *per me Reges regunt, & Le-
 gationes iusta decernunt.* 6. Omnes res creatas huic Legi
 subijci; uti clarè S. Augustinus l. 5. de civ. c. 11. indicavit
 dicens: *Nulla modo aliquid Legibus summi Creatoris, ordina-
 tum, subtrahitur, à quo pax Universitatis administratur.*
 Unde licet interdum res naturales fines suos particularès non
 observant, & homo vel Angelus legem aeternam peccan-
 do violaverit, tamen isti ipsi defectus aeternae legi subduntur,
 cum hoc ipsum propter bonum Universi Author naturae ab
 aeterno decreverit, unde eleganter S. Augustinus in Enchir.
 c. 100. ait: *Hoc ipso quòd contra voluntatem DEI fecerint
 (homo & Angelus) de ipsis facta est voluntas eius, qui per
 naturam creaturam voluntatem, quàm factum est, quod Creator
 voluit,*

luit, implevit ipse, quod voluit. 7. Legem istam in se mutabilem esse, cum sit ipsa ratio divina; dici tamen potest, quod ob certas circumstantias decrevit producere, ob alias iterum annihilare, vel abrogare potest, uti in Lege Moysi ca videre est.

V. Q. 5. Quid de lege naturali doceant Theologi? Res sequentia præcipue. 1. Eam nihil aliud esse, quam rationis humanæ iudicium sive dictamen, quo per legem nobis ab æterna lege impressum evidenter cognoscitur quid faciendum vel omittendum sit. 2. Duplicia huius legis præcepta dari, nempe Universalissima seu simplicissima (qualia sunt, bonum esse faciendum, & malum vitand. & particularia, quæ ex prioribus derivantur. 3. Esse propriè dictam legem, cum & verè imperet, ac obliget sibi subiectos, & hoc ipso, quod Deus eam mentibus humanis naturaliter inserverit, sufficienter promulgata sit. 4. Materiam illius esse non omnes quidem virtutum actus, sed multi jure duntaxat divino aut humano sint præcepti, & alii qui verò omnino non sub præceptum, sed consilium dicuntur (quæ cadant) sed tamen aliquos saltem omnium virtutum naturalium (nam supernaturales virtutes non pertinent ad legem naturalem) actus, cum de facto in omni materia harum virtutum præcepta quædam naturæ tam affirmativa, quam negativa reperiantur. 5. Legem hanc in genere spectatam quasi inadæquatè seu abstrahendo à circumstantiis, in omnibus hominibus unicam & invariabilem esse; si tamen ad circumstantiis & quoad omnes circumstantias spectetur, tum secundum principia quidem universalissima (& juxta aliquos etiam secundum eas leges, quarum dispensabilitas in defectu primariæ alicujus perfectionis argueret) consideratam in omnibus, & immutabilem esse, non item in aliis legibus, quæ ex principiis universalibus deducuntur, aut in aliis legibus, quæ ex principiis particularibus deducuntur, quæ similem defectum arguunt. Quam totam doctrinam S. Thomas q. 94. a. 5. & q. 100. a. 8. ad 3. sequentibus verbis bene notandis indicat: Sic igitur præcepta ipsa dicuntur quantum ad rationem iustitiæ, quam continent, immutabilia sunt; sed quantum ad aliquam determinationem per applicationem ad singulares actus (ut scilicet hoc vel illud sit hominibus faciendum).

am in se...
amen re...
us alic...
ce, ob...
lege Mo...
ologit...
uam rec...
o per h...
agnosc...
cia huj...
u simpl...
x malum...
ri vana...
ac obli...
nibus h...
gata s...
m actus...
recepti...
ilium de...
virtutis...
ent ad l...
a haru...
a, quon...
spectat...
is, in or...
tamen a...
tum ser...
uxta al...
ilitas in...
) conde...
in aliis...
tur, aut...
ni dect...
entibus...
ysa Dec...
immu...
er appl...
homicid...
furore

primum, vel adulterium; an non) hoc quidem est mutabile,
quandoque sola auctoritate divina, in his scilicet, qua à solo
Deo sunt instituta, sicut in matrimonio & aliis huiusmodi:
quandoque etiam auctoritate humana, sicut in his, qua com-
mune sunt hominum iurisdictioni, quantum enim ad hoc, ho-
mines gerunt vicem Dei, non autem quantum ad omnia.

VI. Q. 6. Quid de Mosaica lege sciendum sit? Resp[on]d[etur]
præcipue à Theologis doceri. 1. Legem hanc
Angelum Moyfi fuisse promulgatam Mosaicam ideo tan-
tum dici, quia à Moysè primùm accepta, & postea per eun-
dem populo promulgata fuit. 2. Legem eandem in suo
genere, & pro tempore, quo lata est, perfectam
fuisse; non tamen absolute perfectam bonitatis rationem
habuisse, cum perse, & sine respectu ad Christum novæ le-
gis conditorem non fuerit sufficiens ad æternam beatitudi-
nem obtinendam, sed figura duntaxat fuerit legis secuturæ,
ut Ap[osto]lus ad Hebr. 10. indicavit, & ipse Deus Ezech. 20.
testatur dicens: Dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in
quibus non vivent. 3. Legem hanc solis Judæis datam fu-
isse, neque adeò Gentiles non obligasse, nisi secundum præ-
cepta naturalia, quæ continebat. 4. Fuisse quoque eam le-
gem, unicam unitate ordinis & finis, universim tamen tria
genera præceptorum in se continuisse, moralia scilicet, seu
moralium actuum, & cultus divini substantiam perti-
nencia: ceremonialia seu ad ritum & modum cultus divini
pertinentia quæ quadruplicis erant generis, videlicet sacrifi-
cia, sacra seu instrumenta cultus divini; sacramenta, & spe-
cialia observationes; & iudicialia, quæ certum modum ju-
sticie in humano convictu observandæ determinabant, ite-
rumque in quatuor genera subdividebantur, quorum pri-
mum determinabat, quis ordo inter Principem & Populum
observandus sit: secundum, quis inter ipsos Populares: tertium,
quis extra Populares & extraneos: quartum denique
quomodo domesticos ejusdem Familix tenendus sit. 5. Le-
gem hanc juxta communioem SS. Patrum & Theologorum
sententiam in ipso mortis Christi articulo fuisse abrogatam,
ut ipsum templi velum scissum indicabat, & ipsa Sacerdo-
tum, quod per mortem Christi præcipue institutum est,
observatio exigebat, nam, S. Paulo teste ad Hebr. 7. transla-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

to Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. 6. In
dem legem mortiferam (id est, mortem peccati obferens
ribus inferentem) probabilius primùm post sufficientem
Evangelii promulgationem, (quæ juxta communem
Theologorum sententiam quadragesimo anno à Passione
Christi post Jerosolymitanæ Civitatis destructionem
censebatur) esse cœpisse.

VII. Q. 7. *Quid de Evangelica Lege Theologi
ant?* Resp. sequentia potissimum. 1. Per legem Evan-
gelicam nihil aliud intelligi, quàm legem illam, quæ à
Christo tradita, & ab Apostolis prædicata, legi Mosaica suc-
cessit. 2. Legem hanc, si secundùm præcipuum caput,
quod à lege Mosaica distinguitur, spectetur, mentis
tam potius, quàm scriptam vocari debere, cum præcipuum
in hac lege sit gratia Spiritus Sancti per fidem & meritum
sibi obtenta, quæ tota mentibus indita est, licet, quia in
dem etiam per Scripturam manifestatur, secundariò scri-
bi dici queat. 3. Materiam illius esse tum internos, tum ex-
ternos virtutum actus, qui à Christo sunt præcepti, con-
silia verò, quæ ab ea proponuntur, hoc ipso, quod necesse
obligent, non nisi latiori sensu materia dici possunt. 4. In-
dem legem omnes omnino homines obligare; hinc enim
Apostoli jussi sunt illam universo mundo prædicare. 5. Le-
gam secundùm se, & quoad obligationem nunquam abrogatam
turi, nec aliam legem illi successuram; hinc enim Chri-
stus Ps. 109. Sacerdos in æternum secundùm ordinem Mel-
chisedech dicitur. 6. Legem hanc quoad moralia præcep-
ta, & præcipuè quoad fidem explicitam in Christum, cum
ante mortem Christi obligasse, quia Christi Incarnatio per
se omni tempore erat objectum necessarium fidei implenda
aut explicitè credendum; quoad cæremonialia tamen v. g.
de Sacramentis, recipiendis probabiliter juxta S. Theonem
statim post resurrectionem Christi; juxta alios verò post
Pentecostes; aut juxta alios post ipsam promulgationem
sufficienter factam obligare cœpisse. 7. Legem Evan-
gelicam multis titulis præcellere legi Mosaicæ, nempe tan-
tione credendorum, sperandorum, & præceptorum, quæ
omnia longè perfectiora sunt; quàm illius, qui legem
attulit; & eorum, quos obligat; & modo, quo ad sui obli-

tionem impellit, scilicet per caritatem; & ob facilitatem
servandi, ob quam onus leve, & jugum suave à Christo voca-
ta est; & ob ipsam denique efficaciam, quam habet ad homi-
nes justificandos.

VIII. Q. 8. *Quem fructum ex hac materia de prin-
cipiis dirigentibus haurire debeat Theologus?* Resp. duplicem
præcipuè. Primus est, ut, dum conscientiam velut Pæda-
gogum, qui ipsum dirigat, sibi datum à Deo fuisse confide-
re eidem diligenter & perfectè obsequatur, ne ejusdem assiduo-
rumque durorumque stimulos experiat, illudque olim S. Pau-
lus in act. 9. denuò audire cogatur: *Ego sum, quem tu
persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Se-
cundus est, ut dum sub Evangelica lege se creatum fuisse
agnoscat beneficium; sua vissimùmque hoc jugum,
quod levissimum tantò alacrius suscipiat, feratque quan-
tum sibi per illius impositionem gratiam ac favorem
illud esse agnoscat, idèoque illud ad Naaman olim à
rege dictum l. 3. Reg. c. 5. sibi applicet: *Si rem grandem
dixisset Propheta (& Deus) certe facere debueras, quanto
magis, quia nunc dixit tibi &c.*

ARTICULUS V.

De principio adjuvante actum moralem,
seu de Gratia.

I. Q. 1. *Quid de Gratia potissimùm sciendum sit Theo-
logis?* Resp. quinque præcipuè. 1. Quid sit? 2. Quotuplex
sit? 3. Quæ sit necessitas illius. 4. Quæ causæ. 5. Qui-
bus effectus illius sint, de quibus in hoc articulo breviter
loquetur.

II. Q. 2. *Quid sit gratia?* Resp. esse donum ex di-
vina benevolentia profectum; vel, ut S. Thomas q. 110.
art. 1. definit, esse qualitatem, quâ anima ad consequendam
beatitudinem supernaturalem promoveretur.

III. Q. 3. *Quotuplex sit gratia?* Resp. omissis aliis
distinctionibus, potissimùm triplicem assignari à
Theologis. Prima est in gratiam *habitualem*, quæ est habi-
tus supernaturalis reddens verum Amicum & Filium adopti-
vum Dei, realitèrque justificans; & *actualem*, quæ est piâ
illu-

illuminatio seu alia quæcunque actio, quæ Deus homini ad propriam salutem consequendam excitat, & quantum ad se, promovet. Et hæc subdividitur iterum in *excitantem* seu *prævenientem*, quæ Deus hominem impellit ad bene operandum; & *adiuvantem* seu *cooperantem*. Deus juvat, & cooperatur ad actiones hominis. Secunda est in gratiam *gratum facientem*, & in gratiam *gratiam* quæ primariò ad utilitatem aliorum ordinatur, cupitque esse *speciem* à S. Thoma & S. Paulo afferuntur; aliz enim perfectionem cognitionis spectant, ut Fildes, sapientia scientiæ sermo: aliz ad doctrinæ confirmationem, utilitas sanitatis, operatio virtutum, discretio Spirituum: aliz ad pronunciandi facultatem, ut genera linguarum, & monumentum interpretatio. Tertia & celeberrima divisio est in gratiam *sufficientem*, cum qua quis posset quidem operari, sed nunquam operabitur; & *efficacem*, cum qua operari Deo per scientiam mediam prævisa infallibiliter consequetur; quæ proinde quia ex speciali affectu homini conferretur etiam speciale donum meritò censeri debet.

IV. Q. 4. *An & quomodo necessaria sit gratia ad salutem?* Resp. de hac sequentia ferè apud Catholicos Doctores certa esse. 1. Nec gratiam sanctificantem, nec illiusmodi donum aut virtutem supernaturalem posse sine speciali DEI auxilio obtineri. 2. Etsi possit homo absque speciali Dei gratia singulas veritates ex objectis sensibilibus cognoscere, aut bonum opus aliquod facere, Deumque legem omnia amare; non posse tamen hoc per longum tempus, & tempore gravis tentationis; neque omnes veritates sumptas cognoscere posse; eò quod natura per peccatum Adami sit adeò debilitata, & obscurata, ut non possit sine speciali auxilio difficultatem in ejusmodi exercitio longè occurrentem vincere. 3. Deum omnibus providere & conferre gratiam sufficientem, quatenus hæc nihil aliud sit, quam piam quandam illam illustrationem intellectus, & motionem voluntatis ad simplicem complacentiam operari, cum qua potest homo operari, abstrahendo, an sit, vel non sit operaturus. Nec obstat, & multi Ethnici non habent occasionem Fidei amplectendæ; nam Ethnici tales potest per aliquod tempus servare legem Dei, & sic efficere salutem.

per vel per internam inspirationem ipsis revelaret mysteria
 dei; vel certe ad eos Prædicatorem mitteret; cum juxta
 commune Theologorum effatum, facienti, quod in se est,
 deus gratiam non depeget. 4. Licet cum gratia sufficien-
 ter homo possit vitare omnia peccata mortalia, non tamen
 vitare etiam omnia venialia collectivè accepta vitare pos-
 sine speciali auxilio Dei, uti passim S. Scriptura, Conci-
 lio, & SS. Patres docent; & vel ex ipso fomite & humanæ
 nature imbecillitate colligitur, quæ nec per gratiam qui-
 bus perfectè sanatur, atque adeò vitare non potest omnia
 peccata venialia ex subreptione patrari solita, ut S. Thomas
 asserit.

V. Q. 5. *Quanam sint cause gratia?* Resp. 1. cau-
 sam finalem nostræ justitiæ & gratiæ esse gloriam Dei, &
 vitam æternam, uti apertè Concilium Triden-
 tinum Sess. 6. c. 7. definit. Resp. 2. Causam efficientem
 principalem esse solum & unicum Deum, uti idem Conci-
 lium l. c. insinuat; instrumentalem verò esse tum ipsum
 Christum, quatenus per suam passionem & caritatem nobis
 hæc gratiam promeruit; tum Sacramenta, quæ eandem ex
 opere operato causant. Resp. 3. Causam materialem gra-
 tia (posito, quòd à caritate distincta sit) esse solam animam,
 quæ probabilius juxta S. Thomæ & aliorum opinionem
 dicitur ipsa gratia; ita tamen ut ad eandem in adultis per
 modum dispositionis motus aliquis liberi arbitrii, per quem
 ad Deum converteatur, & donum tale voluntariè acceptet,
 prærequiratur. Ejusmodi autem dispositiones juxta Conci-
 lium Tridentinum sunt actus fidei, Spei, timoris, caritatis,
 contritionis, & intentio Sacramentum Baptismi, vel Pœni-
 tentiæ recipiendi.

VI. Q. 6. *Quanam sint effectus gratia habitualis?* Re-
 spondentes præcipuè numerari. 1. Remissio peccati. 2. Adop-
 tio in Filium Dei. 3. Collatio juris ad vitam æternam.
 4. Vita & virtus merendi, quam actibus supernaturalibus
 merentur, si reliquæ conditiones ad meritum requisitæ etiam
 præsententur, videlicet status viæ, promissio Dei, supernaturalitas,
 libertas & honestas actus, & proportio inter meritum & præ-
 mium; his enim conditionibus positis de fide est, hominem
 mereri de condigno (id est, ut ob dignitatem ipsius operis, &

non ex liberalitate detur præcium respondens operi) non æternam, & primam gloriam, atque adeò etiam auxilium acquisita ad illam promerendam; non tamen perinde principium meriti, finalem perseverantiam, aut bona temporalia; hæc enim de condigno eam mereri non posse, com- niter docent Theologi, licet bona temporalia eum de- gruo (id est, ita ut non quidem ob dignitatem operis debito, sed tamen ex congruitate quadam conferatur) mereri posse concedant.

VII. Q. 1. *An gratia Sanctificans ex natura sua eiat hominem gratum Deo, atque adeò nec per absolutam potentiam cum peccato mortali stare possit?* Resp. ita quæ- sentire Vasquezium, qui sententiam suam Concilio Triden- tino, & S. Thomæ conformiorem esse asserit; alios tamen communiùs contrarium docere, licet non negent, gratiam habere peculiarem quandam congruitatem & aptitudinem ad expellendum peccatum mortale.

VIII. Q. 8. *An homo sine speciali revelatione Deo certo & infallibiliter cognoscere possit se esse in gratia Dei?* 1. S. Thomas & cum eo omnes Theologi, neminem possit- cam habere certitudinem posse de tali veritate, cum & b. Scriptura passim, & SS. Patres sic sentiant; & Concilium Tridentinum Sess. 6. c. 9. id definiert, & nullum sufficiens motum; talis certitudinis assignari possit; cum nemo certus esse possit vel de Sacramento Baptismi à baptizante legitime ministrato; vel de actibus supernaturalibus ad gratiam, si amisit, recuperandam necessariis à se ritè elicitis. Resp. 2. Idem etiam de morali certitudine communiter cum S. Tho- ma negare, teste Tannero d. 6. q. 4. du. 5. n. 119. Theolo- gos contra Scotum, Vegam & nonnullos alios, eò quòd b. Scriptura, & Concilia absolutè asserant, nescire nos, an o- dio vel amore digni simus. Solummodo ergo concedunt Theologi, eò aliquos in virtutis studio progredi posse, licet formidare possint, se in statu gratiæ non esse, diffi- tamen ipsis sit ejusmodi formidinem concipere, atque adeò actualiter eam excludant. Resp. 3. de gratia ab alio tenta posse certam & infallibilem notitiam haberi, si quæ- vera sit sententia docens ex una præmissa de fide, & a- evidenti conclusionem Theologicam & de fide haberi posse.

quod quilibet baptizans evidenter sciat, se legitime baptizasse infantem, & ex altera parte per fidem habeat, eos, qui legitime baptizantur, in gratia constitutos esse.

IX. Q. 9. *Quis fructus ex hac materia de gratia reponendus sit à Theologo?* Resp. triplicem præcipuè. Primus est, ut illud S. Joannis 1. c. 3. in memoriam revocans; *Quæ, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur & sumus*: agnoscat grato animo hoc beneficium, atque adeo gratiam non modò sollicitè conservare, sed etiam quotidianis augmentis tum per Sacramentorum frequentiam & legitimum usum; tum per actuum supernaturalium crebrum exercitium augere studeat. Secundus est, ut cum ex una parte animarum sibi curam commissam esse agnoscit; ex altera verò parte necessitatem gratiæ ad salutem animarum agnoscit, juxta Christi summi Pastoris exemplum, omnem conatum & laborem impendat, ut animas sibi commissas vel in statu gratiæ conservet, vel, si amiserint in eandem, reducat, sicque dicere olim cum Christo possit: *Pater, quos dedisti mihi, custodi mihi, & nemo ex iis perierit*, Jo. 17. Tertius est, ut, dum necessitatem gratiæ actualis ad actus supernaturales eliciendos, fructumque adeo in animarum salute faciendum agnoscit, hanc gratiam tum per studium orationis studium, tum per alia media constanter & efficaciter obtinere studeat, atque hunc in finem illud Christi saluberrimum monitum semper in mente habeat: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic profertur multum; quia sine me nihil potestis facere.*

CAPUT III.

DE MEDIIS AD FINEM VLTIMUM
OBTINENDVM NECESSARIIS
IN SPECIE.

Horum mediolorum nomine potissimum virtutes Superiores naturales intelliguntur, quæ quidem à S. Thoma & aliis Theologis rectè in Theologicas & Morales dividuntur, de quibus in hoc capite, quid Theologi Scholastici doceant, breviter indicandum erit; nam pleraque, quæ de iis dici possunt, à Theologis etiam moralibus explicantur.

ARTICULUS I.

De Theologicis Virtutibus;

De his tria potissimum quæri possunt. 1. Quid in genere. 2. Quid quælibet illarum in specie exigat. 3. Quid sit necessitas earundem, quæ quidem quæstiones in sequentibus §§. resolventur.

§. I.

De Essentia Virtutum Theologicarum in genere.

I. Q. 1. *Quid sit Virtus Theologica?* Resp. ex S. Theologia eam nihil aliud esse, quam Habitum infusum per se bene disponitur in ordine ad ultimum finem, cuius objectum formale sit Deus ut Author supernaturalium. Vel brevius, esse Virtutem Supernaturalem infusam, cuius proprium objectum sit aliqua divina perfectio. Quæ definitio ut melius intelligatur, sciendum est ens supernaturale Theologicum in hoc consistere, quod ex intrinseco prædicato ordinat naturam intellectualem formaliter vel tanquam medium ad felicitatem æternam, quæ per Visionem beatitudinis possidetur. Atque in hoc potissimum sensu supernaturalitas in allata definitione accipitur; non autem in sensu Philosophicæ supernaturalitatis, quæ in eo consistit, quod Deo ut supremum Dominium & potestatem dispensationis habente procedat, virésque tam activas, quam passivas agentis creati excedat.

II. Q. 2. *Quot sint Virtutes Theologicae?* Resp. Tres duntaxat numerari à Theologis scilicet Fidem, Spem, & Caritatem; hæ namque sufficient, ut Deo tanquam finem ultimo adhareamus, dum per Fidem cognoscimus, per Spem concupiscimus per Caritatem apprehendimus, & possidemus ipsum.

III. Q. 3. *Qua sit specialis prerogativa harum virtutum?* Resp. hanc præcipuè, quod quælibet Deum in ratione objecti formalis præferat omnibus in contrarium morventibus; nam Fides præfert veracitatem Dei omnibus cogitantibus

meritum gradentibus illi, quod Deus dixisse creditur. Spes
probabilitatem objecti in divina promissione fundatam o-
mnibus in contrarium inclinantibus præfert. Caritas de-
nique præfert Deum omnibus ab amore illius avertere eo-

IV. Q. 4. *Quis sit ordo inter Virtutes has Theologicas?*

Resp. hunc plerumque statui à Theologis, ut ordine qui-
dem dignitatis & intentionis Caritas prima censeatur; ordi-
ne verò executionis & necessitatis Fides omnes duas antece-
dat, cum hæc sine spe & Caritate subsistere, non autem istæ
sine Fide manere possint; quam ipsam ob causam etiam Spes
Caritati anteponitur.

ARTICULUS II.

De Essentia Fidei.

I. Q. 1. *Quid de Virtute Fidei potissimum sciendum*
sit. Resp. Quatuor præcipuè. 1. Quid sit Fides. 2. Quo-
modo sit. 3. Quod sit subjectum illius. 4. Quæ vitia eidem
opponantur, quæ proinde quæstiones breviter hoc loco re-
solvuntur. Quare

II. Q. 2. *Quid sit Fides?* Resp. esse habitum super-
naturalem ad assensus certos & firmos ob auctoritatem DE I
obscure revelantis eliciendos inclinantem; unde objectum
ipsius materiale est omnis veritas revelabilis, præcipuè ve-
ro ipse Deus, & vita æterna, quæ objectum attributionis re-
spectu huius habitus statuitur, quibus à quibusdam Recen-
toribus etiam Christus pro objecto partiali principali ad-
scribitur; alii tamen cum Tannero to. 3. d. 1. q. 1. dub. 2. ut
solum Deum pro adæquato objecto attributionis assi-
gnant, & hanc sententiam S. Thomæ menti conformiorem
esse contendunt. Objectum verò formale juxta communio-
nem sententiam S. Thomæ & aliorum apud Tann. l. c. du. 3.
q. 1. & seq. est partim ipsa veracitas divina, partim locutio
Dei tum interna (seu conceptus, quem Deus format de ve-
ritate credenda) tum externa (seu signa externa, quibus
conceptum suum manifestat) eaque obscura, atque, ut idem
Auctor cum multis contra multos existimat, etiam privata,
qualis interdum Sanctis quibusdam facta est, cum in hoc

etiam certitudo infallibilis reperiatur. Ut autem elicipi
sit hic actus Fidei, sequentia requiruntur. 1. Iudicium
pernaturale de evidentia tali credibilitatis, ut procedat
quis negare nequeat hoc objectum à Deo revelatum, et
adeò credendum esse. 2. Pia affectio voluntatis, quæ
peret intellectui assensum firmum fidei; & obtinetur per
notas Ecclesiæ, seu motiva credibilitatis sufficienter propo-
sita, de quibus in Institutionibus Polemicæ Theologiæ
suis est actum.

III. Q. 3. *Quotuplex sit Fides?* Resp. duplex præcipue
terna, & Externa. Interna est, quæ per internum actum peragitur.
Externa, quæ externo aliquo signo manifestatur, de qua
duplici fide S. Paulus ad Rom. 10. ait: *Corde creditur ad iustitiam,
ore autem confessio fit ad salutem*: Circa quam eiusvisum
notat Tannerus q. 7. dub. 1. aliud esse credere Deum, aliud
credere Deo, & aliud credere in Deum; nam per credere
Deum significatur habitudo, quam habet intellectus ad ma-
teriale objectum Fidei; per credere Deo significatur habitudo,
quam ad formale objectum habet; per credere in Deum
significatur habitudo, quam habet actus fidei ad actum vo-
luntatis, per quem imperatur, & refertur ad Deum; unde
credere Deum, & credere Deo etiam malis competit, non
item credere in Deum.

IV. Q. 4. *Quod sit subiectum Fidei?* Resp. 1. Sub-
iectum proximum habitus fidei inadæquatè spectati, prout est
nudus assensus, esse solum intellectum; si verò adæquatè
spectatur, prout etiam habitum piæ affectionis imperantissimum
sensum involuit, tum ipsa etiam voluntas subiectum inadæ-
quatum rectè dicitur, cum habitus iste piæ affectionis (quæ
Tannerus n. 16. cum Suarezio ab omni Virtute distinctum
esse dicit) in ipsa voluntate immediatè recipiatur. Resp. 2.
Subiectum remotum Fidei divinæ esse omnem purum homi-
nem aut Angelum Viatorem, non autem Christum, aut Be-
atos, ac damnatos, quamvis hi ultimi acquisitum aliquem
habitum Fidei naturalis habere possint.

V. Q. 5. *Quid de proprietatibus seu accidentibus fidei
doceant Theologi?* Resp. sequentia ferè. 1. Habitum Fidei
simpliciter Speculativum esse, utpote cuius primum ob-
jectum sit Deus revelans & loquens; licet secundum quod
præ-

prædictus dici queat ob veritates, quas circa obligationem actionum humanarum cognoscit. Ita Tann. q. 6. dub. 2. Habitum Fidei etiam prout in solo intellectu situs est, & informis seu absque caritate in subjecto existens esse veram & essentialiter perfectam virtutem, cum ut sic etiam à prudenti electione dirigatur, & ad salutem æternam ordinetur, itaque adeo bonum reddat habentem. Ita iterum Tann. l. c. 3. Eandem habitum inclinare ad actus certitudine tam essentiali, quam affectiva certiores quocunque assensu physici vel moraliter evidente, uti cum S. Thoma communiter Theologi docent. 4. Habitum fidei probabiliter etiam elicitivum esse, uti communiùs hodie Recentiores docent contra non paucos ex antiquioribus Theologis. 5. Probabilem quoque esse sententiam Tannerii q. 1. du. 6. & multorum aliorum docentium, quòd habitus fidei elicere possit actum fidei cum evidentia in attestante, vel evidentia abstracta veritatis intrinseca conjunctum; licet non pauci etiam hoc ipsum negent. 6. Habitum Fidei habere intrinsecam repugnantiam cum falsitate, ita ut neque per absolutam Dei potentiam ad falsum inclinare possit, cum Concilium Tridentinum absolute asserat, Fidei non posse subesse falsum. 7. Tam ipsum habitum Fidei, quam prævium iudicium credulitatis, & piam voluntatis affectionem debere quoad substantiam esse supernaturalia, cum passim in S. Scriptura vocetur Fides donum Dei, sine quo nemo venit ad Deum; iudicium verò & pia affectio proportionata esse debent.

VI. Q. 6. *Quantum vitia Fidei sint opposita?* Resp. dicitur vitia Fidei Infidelitatem opponi, prout non tantum eandem Fidei præcepta in subjecto apto, sed etiam quamcumque positivam repugnantiam cum assensu vel habitu Fidei comparat; de qua sequentia tradunt Authores. 1. Infidelitatem hanc immediate quidem in ipso intellectu tanquam in subjecto, in voluntate autem tanquam in generali principio omnis peccati subjectari. Ita Tann. q. 8. dub. 2. cum S. Thoma q. 10. a. 2. 2. Eandem esse semper peccatum mortale, & quidem gravius quocunque peccato contra virtutes morales, non item contra Theologicas admissio; uti iidem cum communiter docent, licet non negent, posse interdum ex circum-

cumstantiis peccatum aliquod contra Virtutes morales gravius esse infidelitate; imò ceteris paribus de facto peccatum Fidelium gravius esse, quàm Infidelium. 3. Tres à S. Thoma q. 10. a. 5. & aliis Infidelitatis species assignari; eò quod ea vel repugnet Fidei nunquam susceptæ, & tunc *Paganismus* vocetur; vel repugnet Fidei tantùm in figura susceptæ, & tunc *Judaismus* appellatur; vel repugnet ipsi Fidei in re susceptæ, & tunc *Hæresis* vel *Apostasia* vocetur. Alii tamen rationem triplicis hujus speciei ex fide in Messiam delictum dicuntque, Paganos esse, qui nec venisse, nec venturum credunt Messiam: Judæos, qui venturum, non autem venisse credunt: Hæreticos, qui venisse quidem credunt, sed non omnia, quæ credi ipse præcepit, credunt. 4. Nullum quidem opus in infidelitate peractum de condigno meritorium esse (eùm hoc ipso, quòd fide careant, etiam gratiam habere non possint) non tamen omnia Infidelium opera peccatis annumeranda esse, sed posse ab illis opera quædam honesta fieri, quibus de congruo aliqua bona temporalia mereantur, ut communissimè cum S. Thoma sentiunt Theologi.

§. III.

De Essentia Spei.

I. Q. 1. *Quid de Virtute hac potissimum sciendum sit* Resp. Sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quos actus involvat. 3. In quo subjecto reperiat. 4. Quæ vitia illi sunt opposita; quæ omnes quæstiones nunc breviter resolventur. Itaque

II. Q. 1. *Quid sit spes?* Resp. cum Tannero d. 1. q. 1. dub. 1. esse Virtutem Theologicam, quâ voluntas nostra efficaciter tendit in Deum, ut est suprema beatitudo nostra legitimis mediis, Deo opitulante, possibilis obtineri. Vel, ut alii brevius definiunt, est expectatio certa beatitudinis ex Dei gratia & nostris meritis obtinendæ. Unde objectum materiale Spei primarium est ipse Deus, qui est beatitudo nostra, item visio beatifica, in qua consistit nostra beatitudo; secundarium verò objectum sunt omnia media ad dicendam beatitudinem obtinendam conducentia. Formale verò

objectum Spei est idem Deus quatenus bonus nobis, seu bonitas respectiva Dei per ardua media possidenda, ita tamen, ut arduitas hæc sit conditio tantum, & non ipsa ratio formalis Spei.

III. Q. 3. Quos actus involvat Virtus Spei? Resp. sequentes præcipuè involui. 1. Cognitionem supernaturalem Fidei, quæ Deum ut bonum nostrum cum divino auxilio acquisibile proponat. 2. Amorem supernaturalem, quo Deus ut bonum nostrum amatur. 3. Efficax desiderium, quo idem Deus, ut est beatitudo nostra, desideretur.

IV. Q. 4. In quo subiecto Spes recipiatur? Resp. subiectum proximum esse ipsam voluntatem, in qua desiderium, quod proprius & præcipuus actus Spei est, subiectatur. Revertitur verò subiectum spectando secundum S. Thomam q. 11. a. 2. & communiorem sententiam, teste Tann. n. 48. in omnibus necdum in termino ultimo constitutis hominibus subiectari; nullo autem modo in Christo, aut Beatis, aut damnatis; eò quòd hi beatitudinem impossibilem sibi esse sciunt, Beati verò sibi aut aliis beatitudinem corporis non volunt Spei, sed ex caritate erga Deum super omnia amant appetant; licet non pauci ex Recentioribus etiam in Beatis & Christo habitum Spei quoad substantiam manere existiment, eò quòd secundarios saltem quosdam actus v.g. gaudium de adepta beatitudine exercere possit.

V. Q. 5. Quanam vitia sint opposita Spei? Resp. duo præcipuè; per excessum *presumptio*, quæ quis præsumit, vel sperat, se beatitudinem alio modo, quàm quo Deus eam dante decrevit, obtenturum; per defectum verò *desperatio*, quæ quis beatitudinem tanquam bonum nimis difficile refugit, neque adeò ab ejus procuracione desistit, de qua potissimum queritur à Theologis, an licitè concipi posset ab eo, cui Deus suam damnationem revelasset? & respondent communiter affirmativè, cum Spes nitatur iudicio de possibilitate obtinendi objecti, quale iudicium cum inposito causa non adesse supponatur, meritò omne beatitudinis desiderium omitti possit.

§. IV.

De Caritatis essentia.

I. Q. 1. *Quid de Caritate sciendum sit?* Resp. scilicet tria præcipue. 1. Quid sit. 2. Quod sit subjectum illius. 3. Quomodo augeatur, & corrumpatur. 4. Quis ordo. Quæ vitia opposita; quæ quæstiones breviter nunc resolvendæ sunt. Itaque

II. Q. 2. *Quid sit caritas?* Resp. esse virtutem supernaturalem, quâ Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Unde objectum illius materiale primum est ipse Deus, secundarium verò homo & cæteræ creaturæ, quatenus sunt imago Dei, vel alio modo ad ipsum pertinent. Formale verò objectum est ipsa bonitas Dei, non quatenus amanti homini, sed Deo amato bona est. Etsi verò Scholasticæ negent hanc virtutem esse à gratia distinctam; Theologice tamen cum D. Thoma æquè probabiliter affirmant, quòd Gratia sit velut natura animæ, atque adeò conveniat ut, sicut reliquæ duæ virtutes Theologicæ velut potentie ad eandem distinguuntur; ita idem quoque de habitu caritatis dicatur. Hoc tamen plerique libenter concedunt, Caritatem, quâ Deus diligitur, non esse distinctam realiter à caritate, quâ Proximus diligitur, cum in utrumque caritas eodem objecto formali feratur. Licet Lessius l. 2. de just. c. 36. du. 2. & alii Recentiores apud Tann. n. 57. existimarent dari adhuc in hominibus aliam virtutem supernaturalem amicitie erga Proximum, quâ ille non propter participationem naturæ divinæ ut sic, sed absolute propter bonitatem suam supernaturalem diligitur, quæque adeò non Theologica, sed moralis virtus infusa dici debeat.

III. Q. 3. *Quod sit subjectum Caritatis?* Resp. proximum subjectum esse ipsam voluntatem, cujus proprium est bonitatem appetere; remotum verò subjectum esse Christum & omnes homines tam in via, quàm in patria constitutos, exceptis damnatis; imò eundem habitum continentem in via & Patria, nec esse specie distinctum, ut S. Bonaventura alii existimarunt, probabilius docent S. Thomas, & cum communiter alii Theologi.

IV. Q. 4. *Quomodo producat, augeatur, & corrumpatur Caritas?* Resp. 1. Productionem quod attinet, tam à solo Deo physicè produci, animæque infundi; meritorie, tamen ab homine per propriam dispositionem causari, uti S. Thomas & reliqui Theologi docent. Resp. 2. Possibile quidem caritatem semper augeri in hac vita, uti S. Scriptura variis in locis indicat hortans, ut caritas nostra magis ac magis abundet; non tamen pervenire posse ultra terminum; quatenus Deus cuius per prædestinationem præfixit. Et si verum non desint, qui putent, hoc augmentum non nisi per incrementum gradum fieri, quàm sit habitus præexistens, probabilis tamen à communi sententia docetur, quovis actu, quantumvis remisso, augeri meritorie caritatem, eò quòd melior operis ad merendum non tam pendeat ex quantitate operis, quàm dignitate & affectu operantes. An verò quivis gradus secundum totam latitudinem suam augeat caritatem, minus actus ut quatuor gradibus intensus augeat caritatem, incertum est, teste Tannero n. 146. Resp. 3. Caritatem semel productam nunquam proprie imminui, ita ut aliqui gradus aliquis permanentibus destruantur (cùm nulla hujus destructionis causa afferri possit) sed ex toto duntaxat amitti posse, id quod per quodvis peccatum mortale contingit, ita tamen non physicè per illud destruat, quemadmodum aliquæ & nonnulli alii apud Tann. n. 162. volebant, sed demeritorie & demeritorie tantum, quatenus repugnat caritati, & sic meretur, ut Deus per subtractionem sui concurrat destruat caritatem.

V. Q. 5. *Quis sit Ordo caritatis?* Resp. hunc præcipue constituit à Theologis, ut ante omnia Deus, deinde anima nostra, & Proximi, & tandem corpora utrorumque ordinem diligantur, & semper spiritualia prius, quàm in corporealia bona procurentur. Reliqua, quæ ad hunc ordinem spectant, apud Theologos morales videri possunt.

VI. Q. 6. *Quæ sint vitia Caritati opposita?* Resp. quemadmodum ad caritatem præcipue pertinet erga Deum dilectio, & conformatio voluntatis cum divina, ac gaudium; erga Proximum verò misericordia, & correctio fratrum, ac concordia in consensione voluntatum consistens; ita & contrario eidem opponi odium Dei & proximi, Acediam;

Iavi-

Invidiam, Discordiam, Contentionem, & Bellum, de quibus itidem fufius Theologi morales difcunt.

§. V.

Quæ fit neceffitas Virtutum Theologicarum.

I. Q. 1. *Quæ fit Fidei neceffitas?* Refp. omnibus ad salutem necessitate medii neceffarium esse actum aliquem Fidei, id est, divinæ, cum, teste Apostolo ad Hebr. c. 11. impossibile est, sine Fide placere Deo; & Concilium Tridentinum Sess. 6. can. 6. dicat, Fidem humanæ salutis initium, fundamentum, radicem esse; & per se congruum fit, ut, sicut homo iustitiam amisit, serpenti potiùs credendo, quàm Deo; ita eandem non recuperet, nisi captivando intellectum in obsequium DEI. Etsi verò non pauci hodie doceant, explicitè duntaxat articulos neceffitate medii credendos esse, scilicet, quòd existat Deus, & inquirentibus se remunerator sit, probabilis tamen est sententia eorum, qui, teste Tannero q. 2. du. 2. n. 42. & seq. etiam SS. Trinitatis, aliorumque angelorum ad divinitatem & Incarnationem pertinentium fides explicitam esse neceffariam volunt. Quæ verò neceffitas præcepti credenda sint, & quando confessio externa obliget, apud Theologos morales videri potest.

II. Q. 2. *Quæ secunda virtutis Theologica, videlicet Spei fit neceffitas?* Refp. ad Justificationem Adultorum, sed per præter Fidei actum etiam actum Spei esse neceffarium, ad hoc enim Fides neceffitate medii est neceffaria, ut ad spei eliciendam juvet. De reliquo etsi tempus determinationis spei hujus eliciendæ assignari non possit, conveniunt tamen Theologi, quòd non diu debeat differri post perfectam propositionem beatitudinis, & saltem in confuso retributio supernaturalis speranda fit.

III. Q. 3. *Quæ tertia virtutis Theologica, scilicet Charitatis fit neceffitas?* Refp. neceffitate quidem præcepti Deum appetiati vè summè, non tamen intensivè, nec semper actum, sed tantùm in certis casibus, esse amandum, quales casus juxta communiorem sententiam sunt, si rationis usus obstat.

entis, & Deus super omnia amabilis sufficienter propositus est. Item si ingruenti gravi tentatione foret periculum, ne in odium Dei quis labatur, nisi contrarium actum caritatis eliciat.

IV. Q. 4. *Quis fructus ex hac de Virtutibus Theologica materia à Theologo hauriendus sit?* Resp. duplicem præcipue hauriendum esse. Primus est, ut agnoscat beneficentiam Vocationis ad Christianam Religionem, per quam ipsi occasio ad præstantissimas has virtutes participandas est facta, ideoque per dignam cooperationem gratum se exhibere, diuersasque Virtutes conservare studeat. Secundus est, ut, cum sine cognitione, desiderio, & amore boni cuiuspiam vinculum non possit, ad Deum potiùs velut præstantissimum bonum, imò fontem omnis boni cognoscendum, desiderandum, & amandum per triplicem hanc Virtutem se convertat, semperque meminerit noti proverbii: Dulcius ex ipso fonte manant aquæ.

ARTICULUS II.

De Virtutibus Moralibus.

De his partim Ascetæ & Ethici, partim Theologi moralibus agunt, utpote quæ magis ad praxin, quàm speculationem ordinantur; quare Theologi Scholastici plerumque solam Justitiam, quæ plerasque quidem materias præcipuas, non paucas tamen multùm controversas, atque scholastica discussione dignas continet, pertractandum præsumunt. Unde breviter hæc tota materia expeditur, prædicabitur magis, quàm explicabitur.

§. I.

De Virtutibus moralibus in genere.

I. Q. 1. *Quid sit Virtus moralis?* Resp. esse virtutem naturalem ad dirigendos hominum mores seu actus humanos ordinatam; cum enim *mos* ex propria sua institutione ordinem actibus introductam significet, homines autem inter se per actus humanos tanquam sibi proprios agere consueverint, merito nomen *morum* iisdem attribuitur à Theo-

Theologis. Alii tamen Virtutem moralem brevius enunciant esse, quæ circa bonum morale sive honestum versatur.

II. Q. 2. Quot sint Virtutes morales? Resp. quatuor præcipuè numerari, Prudentiam scilicet, Justitiam, Fortitudinem, Temperantiam; cujus numeri ratio hæc reddenda. Vel enim virtus circa morale bonum versans hominem instituit ad seipsum, vel ad alterum; si prius, tribus virtutibus indiget, scilicet Prudentiâ, quæ agnoscat, quid sit, quid rectam rationem agendum sit; Temperantiâ, quæ moderet affectiones Naturæ concupiscentis; & Fortitudinem, quæ compescere possit passiones irascentis; Si posterius, solâ Justitiâ indiget, utpote quæ plures habitus sub se comprehendat, qui hominem cum aliis bene componant.

III. Q. 3. Quare Virtutes hæc Cardinales seu Principales vocentur? Resp. ideo eas sic appellari, quia Cardines humanæ vitæ instituendæ in his quasi cardinibus quatuor volvitur, & ab harum principiis omnes reliquæ virtutes emanant, ideoque ad eas vel tanquam partes subjectivæ spectant; vel tanquam partes integrantes; vel denique ut partes quædam potentiales, in quibus inadæquate saltem virtutis moralis appareat, revocantur.

§. II.

De Prudentiæ Virtute.

I. Q. 1. Quid de Prudentiâ præcipuè sciendum sit? Respondeo sequentes ferè à S. Thoma & Theologis de ea quaestiones præcipuas. 1. Quid sit. 2. Quinam sint actus illius præcipui. 3. Quotuplex sit. 4. Quomodo se ad reliquas Virtutes habeat. 5. Quod sit subjectum illius. 6. Quæ vitia illi opponantur. 7. Quæ media adhibenda sint ad eam accipiendam. Ad quas quaestiones hoc loco breviter respondebo.

II. Q. 2. Quid sit Prudentiâ? Resp. breviter à S. Thoma nullis eam definiiri rectam agendorum rationem, quæ in quovis negotio occurrente, quid agendum, vel occurrendum sit, cognoscimus. Unde rectè notant aliqui, eam non ferre ab aliis virtutibus moralibus per hoc, quod licet quoque cum recta ratione eliciantur, non tamen sunt virtutes

ipsam rationem, seu non sint ipsa ratio, eò quòd non sint in intellectu, sed voluntate sitæ. Quam ob causam Aristoteles dixit, eam esse cum vera ratione activam, id est, per veram rationem activam, seu ipsam rationem agibilem. Unæ patet objectum materiale Prudentiæ adæquatum esse singularia agibilia non tantum quoad substantiam & in genere (quæ hæc enim cognoscenda Synderesis seu habitus primorum principiorum datur) sed etiam in particulari & quoad circumstantias. Objectum verò formale esse ipsam conformitatem agibilem cum recto appetitu. Quam ob causam Prudentia sit per se virtus intellectualis, non tamen formalis quid tantum, sed simpliciter virtus dicitur, & inter ceteras morales numeratur, eò quòd intellectum non numerat, sicut ars & scientia, sed in ordine ad voluntatem, quam movet, & ad bonum honestum impellit.

III. Q. 3. *Qui sint primarii actus & functiones Prudentiæ?* Resp. tres præcipue numerari, quorum primus vocatur *Evolutio* seu *consultatio* de mediis ad finem conducentibus. Secundus *iudicium* appellatur, quo concluditur, quæ adhibenda sint; & si quidem hoc iudicium secundum communes regulas fiat, *Synesis*; si verò ex ratione æqui & adstricti ad stricto tenore verborum legis, *Gnome* vocatur, cui in voluntate virtus *Epychia* respondet. Tertius de præcipuis Prudentiæ actibus *Imperium* est, quo ipse electorum usus imperatur, estque juxta probabilem Lessii, Tannerii & aliorum sententiam ratione tantum distinctus à *Judicio*, eò, quòd tantum ipsam motionem voluntatis connotet, quam connotationem ipsum *Judicium* involvit; ob quam causam Thomistæ distinctum actum contendunt.

IV. Q. 4. *Quoruplex sit Prudentia?* Resp. I. *Pro* & immediate eam dividi in *Personalem* (quæ aliis nominibus etiam particularis ac *Monastica* appellatur) & *Generalem*, quarum illa ad bonum proprium, ista ad bonum commune procurandum ordinatur, iterumque in *Politiceam*, quæ bonum civitatis vel regni curat; *Oeconomicam*, quæ ad bonum Familiæ ordinatur; & *militarem*, quæ bonum exercitus respicit, subdividitur; sicut & *Politiceam* & *Oeconomicam* iterum in *regniativam*, quæ est in Rectoribus; &

Politica strictè acceptam, quæ est in Subditis dividit. Pro partibus integralibus octo ei attribui, videlicet *memoriam*, quâ experientiam ex recordatione præteritorum perire possit: *intelligentiam* ad præsentem statum rectè cognoscendum; *docilitatem* ad capiendam ab aliis sententiam; *soleritiam* ad media conjecturanda seu invenienda; *Ratiocinationem*, ad rerum inter se coherentiam cognoscendam; *Providentiam* ad futurorum rectam ordinationem; *Circumspectionem*, ad circumstantiarum acutam illustrationem; & *Cautionem* ad malorum, quæ bonis præferunt, sollicitam vitiationem. Resp. 3. Communiter quidem à S. Thoma & aliis Doctoribus pro partibus potentialibus Prudentiæ tres actus supradictos, scilicet, *Synesis*, & *Gnomen* assignari, sed has minime propriè potentiales partes dici, cum ad similes partes requiratur, ut diversam specie essentiam & objectum ab ea vitiationem, quæ pars potentialis dicuntur, habeant; hæc autem id non habent, sed à Prudentia tantummodò tanquam incomposita à completo differant, cum sint functiones prudentiæ, adeò inadæquatè ipsa prudentia. Resp. 4. Esti plerumque eo, quo dictum est, modo dividi solet Prudentia, tamen Prudentiam Personalem propriè nomen Prudentiæ mereri, ut ipse etiam Aristoteles 6. Eth. c. 9. notatum quia is solùm prudens absolute dicitur, qui bonum proprium curat, is autem, qui alienum bonum curat, tantummodò bonus cum addito, scilicet bonus Oeconomus, Rector &c. dicatur; tum quia sola Prudentia Personalis supponit alias virtutes morales quoad bonum affectum ad eas, quod non facit gubernativa Prudentia, cum potius quis optimus esse Rex aut Paterfamilias, licet quoad bonum Personalem vitiosissimus existat. An verò hæc Prudentia Personalis sit una specialissima & speciei infimæ virtus, controversa est inter Authores, in qua S. Thomas, Vasquez, Lessius & alii apud & cum Tann. d. 3. q. 1. n. 3. affirmant, tenent partem, eò quòd respectu omnium virtutum quæ sunt in rigore Prudentia, unicus sit judicandi modus, scilicet præferre mediocritatem; & media ad finem conducentia; non tamen partem tenent etiam probabiliter Scotus, Lessius & alii apud eundem Tann. cc. eò quòd,

virtutes morales non ſunt connexæ, ſed quævis diverſam habet objectum, & difficultatem, ita nec prudentia, quæ ſe dirigat, eadem dici debeat.

V. Q. 5. *Quomodo ſe Prudentia habeat ad alias virtutes?* Reſp. duplicem Ordinem ſeu habitudinem in Prudentia cum aliis virtutibus comparata conſiderari poſſe, naturæ ſcilicet, & dignitatis. Si prior conſideretur, tum Prudentiam quidem eſſe naturâ priorem cæteris virtutibus moralibus, quatenus hæ circa particularem materiam verſantur, quatenus ſic enim Prudentia mediocritatem tenendam illis præſcribit; non tamen perinde etiam prior eſt illis, prout in communi proprium ſuum finem & honeſtatem conſectantur, ſed eam ipſa potiùs pendet ab illis, & ſupponit eas, cum ſcilicet in particulari ſupponat rectum affectum iudicium circa idem agibile, & ut S. Thomas q. 47. a. 6. loquitur, prudentiæ officium non ſit præſtituere finem virtutibus moralibus, ſed diſponere de his, quæ ſunt ad finem. Si vero poſterior Ordo, dignitatis videlicet ſpectetur, Prudentiam eandem juxta S. Thomam l. c. a. 6. ad 3. reliquis virtutibus moralibus digniorem eſſe, eò quòd illos tum circa finem, quàm ſpecificationem actus dirigat; Theologiam tamen Virtutibus dignitate cedere, eò quòd hæ habent nobilius longè objectum, & quoad exercitium tantùm, quoad ſpecificationem dirigantur à Prudentia.

VI. Q. 6. *Quodnam ſit ſubjectum Prudentia?* Reſp. ſubjectum eſſe ipſum intellectum; remotum vero ſubjectum prudentiæ ſimpliciter perfectæ eſſe ſolos homines juſtos, cum juxta Ariſtotelem l. 6. Eth. c. 12. impoſſibile ſit prudentem eſſe eum, qui bonus non exiſtat, licet enim peccatores poſſint bona conſilia invenire ad malum (quæ Prudentia carnalis vocatur) aut ad bonum peculiare, ſed non tamen totius vitæ non ſunt perfectè conſiliativi, ut dicitur Ariſtoteles, quia conſilium ad effectum non perducunt. Eſt verò Prudentia infuſa in omnibus juſtis ſeu habitibus gratiam reperiatur; acquiſita tamen & perfecta in ſenibus & viris, non autem juvenibus reperiatur, eò quòd non omniſ experimento & tempore comparetur, quæ in juvenibus non reperiuntur.

VII. Q. 7. *Quæ ſint vitia oppoſita Prudentia?* Re. 1.

Z 3

In

in genere quidem Prudentiæ Imprudentiam velut speciem
vitium opponi, ut S. Thomas q. 53. a. docet, cujus rationem
sunt species, quot prudentiæ sunt assignatae. Resp. ad
specie de vitiis prudentiæ loquendo, per defectum eorum
opponi *Præcipitationem*, quæ est inordinata quædam
natio in consiliando: *Inconsiderationem*, quæ est negligenti-
a in considerandis veritatibus, ex quibus rectè esse
candum: *Inconstantiam*, quæ est mobilitas inordinata volun-
tatis in iis, quæ rectè judicata sunt, exequendis: *Negligenti-
am*, quæ est omisio diligentæ requisitæ in actu in-
ctus excitantis & dirigentis voluntatem ad bonam electio-
nem, & potentias externas ad celerem executionem.
Per excessum opponi Prudentiæ Prudentiam fucatam, quæ
etsi similitudinem habeat Prudentiæ, revera tamen
non est; cujus sex species enumerat S. Thomas, nempe *Pro-
dentiam carnis*, quæ finem malum sibi præstituit; bona scilicet
cet solius corporis & carnis, propter quæ plerumque
tuntur alia bona externa. *Astutiam*, quæ est notitia seu
ventio pravorum mediocrum ad finem cum voluntate con-
quendi illa: *Dolum*, qui est executio astutiæ per verum
facta ad circumveniendum ordinata: *Fraudem*, quæ est
cutio astutiæ facta per sola verba: *Sollicitudinem temporaria-
um*, quæ est immoderata cura temporalium, & tripliciter
contingit, nempe vel temporalia sola querendo tanquam
finem suum, vel nimio studio ea procurando, vel immoderata
rata cura de iis, quæ eventura sunt. Quibus aliquando
Curiositatis vitium addunt, quæ est occupatio in rebus
inutilibus rebus ad finem honestam nihil conducentibus.

VIII. Q. 8. *Qua media adhibenda sint ad Prudentiam comparandam?* Resp. sequentia ferè præscribit à Doctoribus.
Primum est *Oratio*: nam ut rectè ad veritatem Salomon
Prov. 16. *Cor hominis disponit viam, sed est Dominus dirigens
gressus eius*. Secundum est *vita probitas*: quia Virtutes
primunt inordinatos motus & impetus Passionum, qui
rum Prudentiæ judicium corrumpere solent. Tertium
frequens Meditatio & reflexio super suos actus: nam ut Salomon
tius dicere solebat, multum cohibet, & quasi vinculis
busdam exuberantem naturam constringit meditatio
comparatio animi, & assidua, accurataque eorum, quæ
gratia

gaveris, dixeris, egeris, commemoratio. Quartum est
recursus ad alios: per hunc enim suppletur experientia defec-
 tus; hinc Salomon Prov. 3. dixit: *Si dilexeris audire, Sa-*
piens eris. Et clarius Eccl. 8. *Narratio seniorum non te pra-*
terit; ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis
 illis intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.
 Quintum est *Librorum lectio*; quod medium Aristoteles Ale-
 xandro suavit dicens: *Annales Patrum discute*, inde enim
 veteris exempla extrahere, quia acta praeiterita dant certum
 documentum in futuris. Hinc Rex Alphonfus interrogat
 quibus Consiliariis maximè delectaretur? Libris re-
 spondit, à quibus sine metu, sine gratia, quæ nõsse cuperet,
 audiret. Sextum est *Lingua custodia*, per hanc enim fit, ut
 audire magis delectet, quàm loqui, sicque verificetur illud
 Prov. 5. *audiens sapiens sapientior erit*. Hinc idem Salo-
 mon Prov. 20. dixit: *Qui moderatur labia sua, prudentissi-*
 mus est.

S. III.

De Justitiæ Virtute.

I. Pro meliori intelligentia hujus tituli notandum est
 Justitiæ nomen à justo & jure derivari, quia Justitia facit ju-
 stum. Dicitur autem justum, & per Syncopen jus, quod est
 æquum & commensum suæ regulæ; unde ea virtus, quæ
 facit hanc commensam rationem cum sua regulâ justitiæ di-
 citur. Quoniam verò triplex est regula, cui se conformare
 debent humanæ actiones, scilicet recta cujusvis hominis ra-
 tionis, lex Superioris, & denique bonum particulare cujusvis
 hominis. Hinc triplex quoque Justitia exurgit. Et primæ
 quidem regulæ debent omnes virtutum actiones conformari,
 unde ut sic Justitia complectitur omnes virtutes, & boni
 homines hoc sensu Justitiam à S. Scriptura, & SS. Patribus va-
 cantur. Ex secunda regula justitiæ legalis oritur, quæ qui-
 dem aliquo modo ad hanc, de qua nunc agitur, Justitiam spe-
 ctat, sed minùs propriè, ut infra dicitur. Ex tertia tandem
 regula Justitiæ particularis exurgit, de qua hoc loco sermo
 est, atque adeo.

II. Q. I. Quid de Justitiæ Virtute præcipuè sciendum

Z 4

fit 2

fit? Resp. sequentia præcipuè. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit. 3. Quod sit fundamentum illius. 4. Quod subiectum sit. 5. Quæ vitia illi sint opposita. 6. Quam obligationem habeant secum hæc vitia; ad quas quæstiones breviter hoc loco respondebitur; nam fusior discussio ad Theologos tam morales, quam Scholasticos pertinet.

III. Q. 2. *Quid sit iustitia?* Resp. esse virtutem realem, quæ jus suum unicuique tribuit; per jus autem in loco intelligitur actio, vel omisso actionis præstanda, qui titulum habet ad talem actionem vel omissionem alteri tero exigendam; qui quidem titulus *jus activum*, sicut actio vel omisso præstanda *Jus passivum* appellatur. Ex qua definitione patet objectum materiale Justitiæ non esse alios humanos, sed actiones ad Personam à se distinctam spectantes, formale vero objectum esse honestatem ex æqualitate inter Jus activum & passivum procurata relucens; præter hanc enim ipsa Justitia à Justitia legali, aliisque virtutibus moralibus distinguitur. Ac propter hanc æqualitatem Justitia dicitur *medium rei*, & non *medium rationis*, ut alie virtutes respiciunt; quia licet debeat in exercitio etiam intendere ipsam honestatem operantis (in qua intentione mediocras rationis consistit) hac tamen mediocritate non contenta, insuper ad mediocritatem realem ponendam tendit, dumque minus, neque plus, quam alterius jus activum recipere præstare facit.

IV. Q. 3. *Quotuplex sit iustitia?* Resp. 1. Partes subjectivas seu Species Justitiæ esse duas præcipuè, *commutativam* scilicet, & *distributivam*, quæ in hoc distinguuntur, quòd illa respiciat jus alteri debitum secundum proportionem & æqualitatem Arithmeticam, non attendendo ad qualitatem Personarum contrahentium, sed ipsius distantiam pretium; ista verò respiciat jus alteri debitum secundum proportionem & æqualitatem Geometricam, prout scilicet personarum Personarum conditio requirit. Resp. 2. Partes integrantes Justitiæ itidem duas esse, scilicet *facere bonum*, id est, jus suum alteri reddere; & *declinare à malo*, id est, à parte alterius violando positiva voluntate abstinere. Resp. 3. Partes potentiales Justitiæ duplicis generis dari; nam aliquæ vera Justitia deficiunt defectu æqualitatis vel alteritatis

ales sunt Religio, Pietas, Justitia Legalis, (seu virtus,
 eorum Patriæ seu communitati jus suum tribuit) Observantia,
 cum neque Deo, nec Patriæ, nec Parentibus, nec excellenti-
 ter hoc debentur Personis debitum cultum condignè exhibere possimus;
 Justitia verò legalis etiam defectum alteritatis habeat, eò
 quod pars communitatis propriè non sit distincta ab ipsa
 communitate. Aliæ verò deficiunt ex debiti legalis defectu
 exigere Justitiæ quia videlicet vel omnino non pariunt ob-
 sequentiam in altero, vel certè non talem, quæ ex stricto Ju-
 rone alterius oriatur, sed tantum ex decencia quâdam & hone-
 state orant. Et tales sunt Gratitude, Vindicatio, Veraci-
 tas, Affabilitas, Eutrapelia, Liberalitas, Magnificentia, &
 similes, de quibus in Theologia Ascetica aliquid insinua-
 tum est.

V. Q. 4. Quod sit fundamentum Iustitiæ? Resp. Hoc
 fundamentum non aliud esse, quàm Dominium, quod, si
 non est, definitur jus disponendi perfectè de re aliqua,
 ut lege quis prohibeatur; cujus variæ divisiones, & modi
 acquirendi apud Theologos morales videri possunt; apud
 scholasticos duæ potissimum quæstiones celebriores de hoc
 dominio moventur. Prima est, an tale Dominium duo-
 bus Dominis in eodem instanti respectu ejusdem rei in soli-
 tum competere possit; ad quam quæstionem C. Lugo & Men-
 daza quidem affirmativè; alii tamen communiùs negativè
 respondent. Altera est, an Dominium in rebus primo usu
 consumpebilibus ab ipso usu separari possit; ad quam qui-
 dam antiquiores Theologi negativè; Recentiores tamen
 communiùs affirmativè respondent, putantque ab ipsis eti-
 am Pontificibus definitam esse suam sententiam.

VI. Q. 5. Quod sit subiectum Iustitiæ? Resp. de sub-
 jecto proximo loquendo, certum esse, Justitiæ immediatè
 in voluntate tanquam proprio subiecto recipi; subiectum
 vero remotum quod attinet, breviter dici posse, omnem &
 solam naturam creatam rationalem actu existentem esse ca-
 paxem hujus virtutis, cum adversus Deum nulli creature
 propriè jus strictum competere possit, uti communiter do-
 cent Theologi; alioqui enim Deus creature jus suum exi-
 genti quodammodo subiectus & obediens esse deberet, quod
 sine imperfectione admitti non potest.

VII. Q. 6. *Quæ vitia sint Injustitia opposita?* Resp. In genere Justitiæ solam Injustitiam, quæ est vitium, quo alicuius jus per veram injuriam violatur, opponi; in specie vero de subjectivis partibus Injustitiæ loquendo, Justitiæ quæ distributivæ acceptione Personarum; commutativæ acceptionem sive in bonis fortunæ, sive corporis, sive animæ oppositam esse. Integralibus verò partibus omisso debito, & illatio mali injusti opponi censetur; de vitio autem quæ potentialibus partibus Justitiæ opponuntur, patet Theologi morales agunt, qui videri queunt.

VIII. Q. 7. *Quæ obligatio oriatur ex vitio Injustitiæ?* Resp. Restitutionis præcipue, quæ prout est actus Justitiæ commutativæ, est rei alienæ vel in se, vel in æquivalentem redditio; prout autem ex delicto oriatur, est reparatio læsionis juris alieni; de qua obligatione pluribus Theologi morales agunt, Scholastici verò de ea sequentes potissimum quæstiones formant. 1. An sufficiat culpa venialis et delevæ advertentiæ ad obligationem restituendi damnum grave? ad quam quæstionem Vasquez quidem c. 2. de restit. adu. 1. Turrianus & alii affirmativè respondent, putantque talem non positivo duntaxat jure, sed etiam naturæ antea præsentiam Judicis obligari ad restitutionem; alii tamen communius negativam tradunt sententiam, eò quòd nemo ad majorem diligentiam adhibendam obligetur, quam quæ communiter ab hominibus ejusdem conditionis adhiberi consuevit; nec leges in contrarium citatæ aliter sint interpretatæ. 2. Quæritur, an ex sola intentione nocendi possit aliquid nociva reddi injusta, & inducens obligationem restituendi ad quam quæstionem multi apud Lugonem d. 8. n. 14. affirmativè respondent, eò quòd intentio verè possit facere, ut damnum sit voluntarium, atque adeò etiam inducens obligationem restituendi, licet Lessius c. 9. n. 143. non improbabiler contrarium doceat. 3. Quæritur, an obligatus restituere teneatur una cum re etiam fructus restituere? quales? ad quam quæstionem respondent communiter Theologi possessorem bonæ & malæ fidei teneri ad rem alicuius Domino restituendam, ejusque fructus naturales, seu à cultura & industria non provenientes, si extant; aut si res ipsa vel fructus consumpti sunt, in quantum ex illis dicitur esse factum.

... abstrahere possit expensas non tantum necessarias, sed
... utiles, quas dominus erga rem suam facturus fuisset,
... mercedem proprii laboris & industriae, uti recte notant
... Sanch. & alii communiter.

§. IV.

De Fortitudinis Virtute.

I. Q. 1. Quid de Fortitudine praecipue sciendum sit?
Resp. sequentia praecipue. 1. Quid sit. 2. Quotuplex. 3.
Quamnam sit actus illius praecipui. 4. Quod sit subjectum il-
lus. 5. Quae vitia eidem opponantur. 6. Quibus mediis
possit obtineri, de quibus nunc breviter agendum.

II. Q. 2. Quid sit Fortitudo? Resp. esse virtutem mo-
tuum, quae motus animi in periculis, & difficultatibus sus-
tinentis moderatur; seu, ut alii brevius definiunt, est con-
fidentia periculorum & laborum susceptio ac perpassio. Un-
de objectum illius materiale proximum sunt passio timoris
& aetiae; remotum vero sunt actiones externae circa labo-
rum pericula, praecipue mortis, quae omnium terribilium
periculorum dicitur, versantes. Objectum vero formale
est honestas specialis, quae in sustinendo & aggrediendo su-
peranda pericula & labores reperitur; licet enim in exerci-
tio Fortitudinis plerumque alterius virtutis, quam ipsa for-
tudo tueretur, motivum ac finis sit annexus; hi tamen fi-
rent tantum extrinseci ac remoti respectu fortitudinis.

III. Q. 3. Quotuplex sit Fortitudo? Resp. 1. Cum
Fortitudo juxta S. Thomam q. 118. a. unic. sit virtus in-
tegrae speciei, hoc ipso non habere proprie partes subje-
ctivas seu species subjectas; quia, licet versetur circa objecta
specie diversa, haec tamen, cum eidem rationi formali sub-
stant, specificam differentiam in Fortitudinem non refun-
dunt. Resp. 2. Pro partibus integralibus simul & potentia-
libus sequentes octo Virtutes (de quibus in Theologiae A-
ctiva Instructione actum est) videlicet Fiduciam, Ma-
gnanimitatem, Securitatem, Magnificentiam, Patientiam,
Longanimitatem, Perseverantiam, & Constantiam assi-
gnant; quae quidem dicuntur partes integrales Fortitudinis,
quatenus hic & nunc idem habent objectum materiale prin-
cipale.

capitale, & quia multum faciunt, imò non raro necesse sunt ad integrum Fortitudinis officium, potentiales verò appellatur, quia, licet similitudinem aliquam habeant Fortitudine, deficiunt tamen ab ea, quòd præcipue excitantur in illis materiis, quæ, sicut minus habent difficultatis, ita minorem quoque, quàm ipsa Fortitudo firmam requirunt.

IV. Q. 4. *Quinam sint præcipui actus Fortitudinis*

Resp. in genere quidem omnes illos actus ad Fortitudinem pertinere, quibus animum adversus tristitiam, audaciam & timorem inordinatum firmamus, & easdem passiones repræsimus; in specie tamen duos præcipuos actus ejusdem Virtutis assignari, scilicet *sustinere & aggredi*; ideo namque moderamur timorem & audaciam, ut decenter sustineamus & aggrediamur. Inter hos ipsos autem duos actus ipsum sustinere specialius & præstantius est in Fortitudine, quàm ipsum aggredi, ut docet Aristoteles 3. Eth. c. 9. & S. Thomas a. 6. idque ob tres rationes. 1. Quia magis plerumque laudantur, qui fortiter sustinent, quàm qui agunt fortiter. 2. Quia difficilius est cum fortiori pugnare, quàm cum debiliore; atqui hoc facit is, qui tolerat, dum cum eo pugnat, qui ipsum aggreditur, atque adeò fortiorem se reputat, quem aggreditur. 3. Quia sustinens malum jam præsens sentit; atqui difficilius est malum præsens, quàm absens, & futurum tolerare, maxime cum in simili tolerantia plerumque etiam diuturnitas temporis interveniat, quæ in aggressionibus, utpote motu repentino fieri solita ordinariè non reperitur. Atque ob has causas præstantissimus jure merito actus Fortitudinis Martyrium censeatur, quod nihil aliud est, quàm voluntaria mortis propter Christum obsecratio; quod fieri solet non tantum, quando quis in obsequium Fidei, sed etiam quamcunque aliam virtutem ad Deum aliquo modo relatam mori paratus est, & actu periculis suscipit; hoc enim Christus Matt. 5. indicavit, dum dicit: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam: ad Iustitiam autem (prout generalis est virtus) non solum Fortitudo, sed etiam aliz virtutes pertinent. Licet autem Martyrium præstantissimus actus caritatis censeatur (quia tantò quisque*

magis amare reputatur, quanto gratiora propter rem amaram contemnit, & acerbiora sustinet; nihil autem est carius vita, quam Martyr contemnit; & terribilius morte, quam sustinet) & propterea Laureolam Specialem à Deo promissam habeat, per hoc tamen tantum probatur, Martyrium nunquam actum imperatum spectare ad caritatem; non autem potest elicitus est, & honestatem ex firmitate animi in ipsis mortis periculis retenta oriri solitam intendit.

V. Q. 5. *Quod sit subiectum Fortitudinis?* Resp. subiectum proximum, ut constat; esse ipsam voluntatem; re-rem verò esse solam & unicam Personam rationis usu praeditam, & periculi circa bonum aliquod propter, Deum vitandum, vel malum voluntariè sustinendum capacem. Tale patet etiam Angelos in statu viæ fuisse Fortitudinis quod unum saltem alterumve Virtutis hujus actum capaces. Nec obstat, quòd Innocentes propter Christum occisi pro Martyribus habeantur, etsi non voluntariè mortem pro Christo oppetierint; nam, ut S. Thomas notat, Martyrium illud non fuit actus proprius Fortitudinis, sed per modum compen- se habuit, in quantum scilicet Christus ob meritum Martyrii sui Innocentibus illis perinde contulit palmam Martyrii, sicut parvulis baptizatis ob eadem merita in gratiam baptismalem conferre solet.

VI. Q. 6. *Quae vitia Fortitudini opponantur?* Resp. quae quidem à S. Thoma q. 125. numerari, scilicet *Timiditatem*, quae inordinatè timentur pericula mortis: *Intimiditatem*, quae est vacuitas justis timoris: & *Audaciam*, quae quis periculum aliquod aggreditur quod secundum rectam rationem, vel omnino non, vel certè non eo modo aggredi debet; verum Cajetanum ad quaest. 107. a. 2. his tribus vitiis etiam quartum, scilicet *Ignaviam* superaddere utpote quae non semper sequitur ex timore (ob quam causam S. Thomas Aristoteles, ut putat idem Cajetanus, eam inter vitia vitanda non numerabant) sed quandoque etiam ex innata timiditate animi parvitate oriatur, atque adeò meritò distinctè à Timiditate vitium constituat. Et haec quidem vitia opposita ipsi Fortitudini opponuntur. Loquendo verò de vitiis potentialibus illius, Magnanimitati quidem & Magnificentiæ per excessum Praesumptio; Ambitio, & Inan-

nis gloria, per defectum autem Pusillanimitas opponitur
uti & Fiduciam & securitati per excessum nimia prudentia
per defectum verò nimia diffidentia: *Patientia* & Longu-
mitati per excessum *Impatientia*, per defectum *Infermitas*,
tas: & *Perseverantia* denique per excessum *Percinacia*,
defectum mollities animi seu inconstancia, quã quis fru-
mutat propositum vel tædio difficultatis, vel diuturni-
tatis.

VII. Q. 7. *Quibus mediis utendum sit ad Fortitudinis virtutem obtinendam?* Resp. sequentibus præcipue.
Ardenti desiderio: nam, ut bene advertit S. Laurentius
fin. de casto connub. c. 3. magna vincendi pars est vincendi
desiderium, hoc namque vires auget, cor attollit, debilitat
Adversarium, laborem temperat, exhilarat mentem, dirigit
nit ad gratiam, & Deo amabilem reddit. 2. *Fervore*
sione: nam, uti S. Prosper l. 3. de vit. contempl. c. 10. ait
dixit, hæc animi Fortitudo ab illo est nobis, cui cum Ise-
pheta cantamus: *Fortitudo & Laus mea Dominus, & virtus*
est mihi in salutem. 3. *Vita bona*; nec enim aliter vincimus,
inquit S. Chrysostomus ho. 6. in gen. quã si per-
tam optimam supernum nobis auxilium conciliemus. 4.
Correptione Phantasia, quã adversitates ut malum appropin-
duntur; nam, ut bene Epictetus c. 10. Enchir. advertit, ho-
mines non perturbantur rebus, sed iis, quas de rebus habent
opinionibus. Verbi causa: mors malum non est: alioquin
enim & Socrati sic visum esset: sed opinio de morte, quã
malam eam facit. 5. *Amore Dei*: nam fortis est, ut mens
dilectio. Cant. 8. Et, ut pius Asceta l. 2. c. 5. ait, amor Do-
SU nobilis ad magna operanda impellit, & ad desideria
semper perfectiora excitat: onus non sentit, labores non
putat, plus affectat, quã valet. 6. *Exemplis Sanctorum*
consideratis: si enim ille & illi potuerunt, cur nos non po-
simus cum eodem Dei adjutorio.

§. V.

De Temperantiæ Virtute.

I. Q. 1. *Quid de Temperantia Virtute præcipue sit?* Resp. sequentia præcipue. 1. *Quid sit*. 2. *Quod sit*
implex sit. 3. *Quæ vitia eidem opponantur*. 4. *Quod sit*

estum illius. 5. Quibus mediis obtineri queat, de quibus
breuiter agendum est.

II. Q. 2. *Quid sit temperantia?* Resp. esse virtutem
moralem moderatricem earum Passionum, quæ circa dele-
ctationes corporis in usu cibi, & potus, & venereorum ver-
tatur. Unde objectum illius materiale sunt dictæ delecta-
tiones; formale verò honestas, quæ in moderatione passio-
num circa easdem delectationes relucet.

III. Q. 3. *Quotuplex sit Temperantia?* Resp. 1. Par-
tem illius subjectivas seu species, tres potissimum numerari,
scilicet *abstinentiam*, quæ delectationes circa cibum: *Sobrietatem*,
quæ delectationes circa potum: & *Castitatem*,
quæ delectationes circa Venerea moderatur. Resp. 2. Pro
partibus integralibus ipsi *Verecundiam* (quæ hoc loco sumi-
tur pro virtute inclinante ad horrorem & timorem illius tur-
pitudinis, quæ honestati Temperantiæ adversatur) & *Hone-
statem*, quæ est virtus inclinans ad amorem illius decori,
quod in operibus Temperantiæ elucet. Resp. 3. Pro par-
tibus potentialibus eidem Fortitudini assignari *Continentiam*
quæ est virtus inclinans ad firmum propositum voluntatis
inclinandi se in bono rationis contra impetus malorum pas-
sionum, maximè concupiscentiarum Venerarum, ne ab iis
voluntatem abripi se sinat) *Clementiam* (sub
quæ etiam Mansuetudo venit) quæ est virtus ad modum ra-
tionis congruum in punitione adhibendum inclinans, &
Modestiam, per quam moderatio in affectibus minorem dif-
ferentiam habentibus intelligitur, & in varias species sub-
dividitur; vel enim reprimat appetitum excellentiæ, & tunc
humilitas vocatur; vel appetitum sciendi, & tunc *Studiosi-
tatis* appellatur; vel componit motus externos in corpore, &
tunc si in seris id facit, *modestia morum*, si in ludicris, *Eu-
topia* nominatur; vel denique componit externum appa-
ratum in vestibus, suppellectili &c. & tunc *Modestia cultus*,
vel, ut alii vocant, *Simplicitas* resultat, ad quam *Paupertas*
pertinet, sicut & ad Modestiam morum *Tacurnitas* reduci
potest.

IV. Q. 4. *Quæ vitia Temperantiæ sint opposita?* Resp.
In genere quidem Intemperantiam eidem opponi; in specie
vero Continentiæ Innocentiam, Abstinentiæ Gulam, Sobri-
tatis

etati Ebrietatem, Modestiam Immodestiam, & sic de reliquis partibus Potentialibus loquendo, opponi.

V. Q. 5. *Quod sit subiectum Temperantiae?* Responsum est Proximum esse ipsam voluntatem; remotum verò omnino hominem rationis capacem, saltem respectu plerarum virtutum ad Temperantiam Spectantium, nam Clementia in Solis Superioribus potestatem puniendi habentibus reperitur.

VI. Q. 6. *Quibus mediis hac virtus obtineri possit?* Responsum sequentibus præcipue. 1. *Dissidentia* in propriis rebus, & refugio ad Deum per orationem; sic enim Salomon Sap. c. 8. indicavit, dum dixit: *Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat potentia, scire, cuius esset hoc donum, adiu Dominum, & deprecatus sum.* 2. *Meliorum delectationum*, scilicet Spirituum, quæ ex Deo hauriuntur, prosecutione; nam, ut S. Augustinus l. 6. de Music. c. 11. dixit: *Mente in spiritualia suspensa, atque ibi fixa & manente, consuetudinis impetus frangitur, & paulatim repressus extinguitur.* 3. *Novissimorum operibus (& tentationibus) memorare novissima* (id est, ultimum exitum) *& in æternum non peccabis.* 4. *Generosa auctoritas*: nam hæc maximè locum habet illud pii Asceze l. 1. c. 25. *Tantum proficies (in virtute Temperantiae) quantum tibi vim intuleris.*

VII. Q. 7. *Quis fructus hauriendus sit ex hac virtute moralibus materia?* Responsum duplicem præcipue hauriendum esse. Primus est, ut magnificare & amare debet Theologus has virtutes; si enim Artifex amat instrumenta quibus Artem suam expeditius exercere, magnamque laborum facere potest: se miles diligenter conservat, & custodit arma, quibus contra hostes corporales se defendere poterit; quanto magis quisvis homo virtutes morales, quæ sunt & optima Instrumenta ad artem quæstuosissimam, & honestissimam amandi Deum exercendam, & potentissimam adversus spirituales animæ hostes, magni æstimare; formidare, & studio conservare, & perficere debet. Secundus fructus est, ut, cum tantopere sponsæ hujus mundi studere solent pulcherrimos uniones & gemmas comparare, quibus se

... Sponsaque suo se amabiliores efficere queant, tanto
 ... majori studio anima Christiana & per Caritatem Deo despon-
 ... tiora pretiosissimas has virtutum moralium gemmas deside-
 ... verò conat, & conlectetur, quanto dignior est Sponsus, cui placere
 ... olerantur; & quanto præstantiores sunt gemmæ, quas quærere
 ... a Clementer, & verò etiam pro voto potest.

CAPUT IV.

DE VARIIS STATIBVS HO-
MINVM.

... media ad beatitudinem tanquam finem ultimum ob-
 ... titendum necessaria, S. Thomas ad varios Status Homi-
 ... nium explicandos progreditur, & quæ cui vis propria sint, sat
 ... explicat, quæ, licet in scholis hodie ob brevitate tem-
 ... poris attingantur, quia tamen impressi Authores, & præ-
 ... ceptis Suarez post S. Thomam de hac materia disputant, non
 ... dentur ea, quæ ibi disserunt, omnino ignoranda Sacerdo-
 ... Quare tria breviter hoc capite dicentur. 1. Quid & quo-
 ... modi sit status in genere. 2. Quid de Clericali statu præci-
 ... piendum sit. 3. Quid de Religioso statu sciendum sit.

ARTICULUS I.

De Statu in genere.

I. Q. 1. Quid sit status? Resp. eum nihil aliud esse,
 ... que constantem & immobilem conditionem hominis; sic-
 ... ut enim dicitur per comparisonem ad actum; &
 ... tate secundum ordinem Superioritatis vel inferioritatis,
 ... tatem consideratur secundum immobilitatem conditionis.
 ... ea, quæ facile variantur, v. g. divitiæ, paupertas, non
 ... continentur statum.

II. Q. 2. Quoruplex sit status? Resp. 1. In genere di-
 ... stinguuntur in Laicum & Ecclesiasticum; iste desumitur ab obligatio-
 ... ne, quæ homines speciali ratione Deo obligantur; ille ab
 ... propria libertate, qui proinde dividitur in Statum Virgi-
 ... nalem, Viduarum, & Conjugum; sicut Ecclesiasticus quoque
 ... dividitur in Clericalem simpliciter, eumque vel curatum
 ... vel non curatum, & Religiosum, de quo plura a. 3. dicentur.

A a

Resp.

Resp. 2. Aliam quoque Status in genere distinctionem, quâ dividitur in Statum perfectionis, & eum, qui Status perfectionis; in Statu perfectionis esse dicuntur, se cum aliqua solemnitate obligant ad ea, quæ sunt perfectionis, perpetuò sectanda; & tales sunt Episcopi & Religiosi, cum hoc tamen discrimine, quòd Episcopis per se conveniat tanquam *Perfectionibus*, ut loquitur S. Thomas, atque adeò hi supponantur perfectionem jam assecuti, Religiosis verò tanquam perficiendis, seu in via ad perfectionem constitutis attribuatur. Reliqui omnes non sunt Status perfectionis, uti clarè indicavit S. Dionysius c. 1. Hier. dum ait: *Pontificum quidem ordo consummatus est, & perfectivus; Sacerdotum autem illuminativus, & ministrantium verò purgativus & discretivus est.*

III. Q. 3. *Quis ex his Statibus sit perfectior?*
 Resp. cum S. Thoma q. 184. a. 7. & 8. primum Statum ad dignitatem esse Episcopalem statum, quia, ut dicitur, iste jam supponitur actu perfectionem possidere. Primum est Clericorum Sæcularium Curatorum, quia difficilius bene conversari cum cura animarum in sæculo propter exteriora pericula, & præterea officium omnium divinarum divinissimum est cooperari Deo in salutem animarum. Tertius denique est Religiosorum, qui Clerici non sunt, animarum curam non habent, si enim hæc habeant, tunc solutè perfectior est censendus Religiosorum status, quia in cura animarum æquivalent, & quoad ipsum statum, cujus se obligant ad perfectionem sectandam, digniores illi existant. Inter ipsas autem Religiones ea est præferenda alteri, quæ vel finem habet nobiliorem; vel certè, si eundem talem consequendum. Unde communiter vita contemplativa activa, & mixta utriusque præfertur.

ARTICULUS II.

De Clericali Statu?

I. Q. 1. *Quid sit Clericalis Status?* Resp. eum aliud esse, quàm talem statum, qui, ut ipsum nomen significat, in seipsum Domini assumptus, nec tamen ad religionem

ta obligatus est; de hoc enim solo hic agitur, prout scilicet a Religioso statu distinguitur.

II. Q. 2. *Quotuplex sit Clericalis status?* Resp. In genere duplicem esse, *Curatum* scilicet seu animarum curam gerentem; & non *Curatum*; quorum prior iterum subdividitur in Episcopalem, & non Episcopalem; & Episcopalem quidem in Papatum, Patriarchatum, Archiepiscopatum, & Episcopatum simplicem iterum dividitur; Non Episcopalis verò in Parochorum, Vicariorum, & Cooperariorum.

III. Q. 3. *An Curati Clerici licite possint Gregem suum deserere?* Resp. cum S. Augustino in ep. 180. ad Honorium ubi sic loquitur. *Fugiant de civitate in civitatem servati, quando eorum quisque à Persecutoribus specialiter persequitur, ut ab aliis, qui non ita quaruntur, non deseratur.* Cum autem omnium est commune periculum, hi, qui indigent, non deserantur ab his, quibus indigent. Si enim *periculum est Nautam in tranquillitate navem deserere, quanto magis in suis?*

IV. Q. 4. *An Clerici Curati possint cum vel sine licentia Episcopi ad Religionem transire?* Resp. 1. Certum esse, cum licentia Episcopi id possint, cum nullo peculiari modo ad curam animarum obligentur, sicut ipsi Episcopi obligantur. Resp. 2. Quòd si quis non petita Episcopi licentia Religionem profiteatur bona fide ac pietatis, Studio, revocari Episcopo non debere; secus foret, si ex levitate Religionem Ordinem fuisset amplexus, & Professionem necdum fecisset, uti ex Glossa in cap. Datae sunt q. 19. q. 2. colligitur.

V. Q. 5. *An Clericus Religionem ingressus, si Vicarius substitutus, tempore Novitatus gaudeat redditibus, qui Vicariis & Salaris Vicariis sunt superflui?* Resp. et si, non potest cum Glossa in cap. beneficium. eos ad Ecclesiam, quam habuit, pertinere; probabilius tamen Tanneum d. 6. q. 3. du. 5. n. 142. cum aliis docere, quòd ad ipsum Novitum pertineant.

ARTICULUS III.

De Religioso Statu.

I. Q. 1. *Quid sit Religiosus Status?* Resp. esse *Religiosum* ad divinæ caritatis perfectionem tendentium, et votis perpetuæ castitatis, paupertatis, obedientiæ, in communi vivendi modum, ab Ecclesia approbatum, de colligitur, non requiri ad hunc statum solennitatem, seu, ut ab Ecclesia & Religiosis Superioribus præsentur, & Religio vicissim obligetur ad Religiosum, quam membrum suum alendum, gubernandum, accedendum, nisi propter incorrigibilitatem ejici mereatur, regulam etiam esse de essentia illius, sed præcisè ad rem Professionis tres sequentes condiciones requiri. 1. Annus decimus sextus completus sit, & anni spatium vitiatu consumptum. 2. Consensus & acceptatio Superioris legitimi. 3. Libertas in professione edenda, postea tria vota substantialia actu voveantur, quorum votorum necessitatem S. Thomas pulchrè sic ostendit. Religiosus status tripliciter considerari potest. 1. Quatenus est quædam via & exercitatio tendens ad perfectionem caritatis, & sic necesse est removeri ea, quæ hominem impediunt, quò minus totaliter feratur in Deum, qualia sunt cupiditas exteriorum bonorum, quæ per votum paupertatis tollitur; concupiscentia sensibilibum, ac præsertim venærum voluptatum, quæ per votum castitatis excluditur; inordinatio voluntatis humanæ, quæ excluditur per votum obedientiæ. 2. Considerari potest, quatenus est quædam renunciatio sæculi removens à mente hominis curas, sollicitudines, quales sunt dispensatio bonorum, gubernatio Uxoris & Familiæ, & dispositio propriorum actuum; quæ itidem, ut patet, per tria vota religiosi remouentur. 3. Quatenus est quoddam holocaustum, quod quis se & sua totaliter offert Deo, & sic necesse est, ut bona sua scilicet exteriora, corporis & animæ abdicet per eadem tria religiosa vota.

II. Q. 2. *Quotuplex sit Status Religiosus?* Resp. in genere triplicem esse. Primus est eorum, qui vitam

I. *Secundus*, id est, in Spiritualibus vel corporalibus misericordie operibus occupatam cum Martha profitentur. *Secundus* est eorum, qui vitam Contemplativam & soli propriæ salutis gratiæque divino vacanti elegerunt; & si quidem in solitudine vivunt, *Anachoretæ*; si autem in communitate *Monachi* vocantur. *Tertius* eorum, qui vitam mixtam susceperunt, suæque ac æternæ salutis invigilant, & hi communiter *Religiosi regulares* appellantur. Aliqui quintuplicem Statum Religiosorum assignant. 1. *Monachalem*, qui per se solitum cultum divinum ordinatur. 2. *Mendicantem*, qui vitam mixtam proficitur, & paupertatem vovet excludendum Dominium bonorum immobilium in communi possidendorum. 3. *Clericalem*, qui per se ad divina mysteria sua proximis exercenda institutus est. 4. *Militarem*, qui se ad militandum pro Ecclesia & Patria ordinatur, et si necessarium tantum conjugalem voveat. 5. *Hospitalem*, qui se ad hospitalitatem erga Peregrinos vel Infirmos exercendam introductus est.

III. Q. 3. *Ad quid obligentur Religiosi ratione sua* *offensæ?* Resp. ad sequentia. 1. Ut nihil habeant proprium ob votum paupertatis; cui tamen non repugnat, si possident aliquid ad nutum Superiorum revocabile. Sitamen Religioso beneficium Ecclesiasticum administrandum, probabile est; validas esse, non tamen licitas donationes in usus, non pios. 2. Ut non externa tantum, sed interna voluptate Venerea abstineant ratione voti Castitatis. 3. Ut omnia, quæ Superior secundum Regulas & Constitutiones Ordinis præcipit, impleant ratione voti obedientiæ. Contra hoc tamen Votum non peccatur per Regulam transgressionem, si sub peccato non obligent.

IV. Q. 4. *Quinam intrare Religiosum Statum queant?* Resp. 1. Omnes, qui non sunt vinculo matrimoniali legati (ut Conjuges) aut Spirituali (ut Episcopi) aut alio impedimento (qualia tamen non sunt repugnantia Parentum, & variæ promissiones ac obligationes etiam juramentorum, ut docet Tann. d. 6. q. 3. du. 5. n. 139. exceptâ obligatione servitutis & rationum vel debitorum gravium) *liberi*. Resp. 2. Ad strictiorem Religionem transire possunt quævis Religiosum post petiitum (licet non obtentam)

tam) licentiam, si quidem Constitutiones propriæ spectat, ter id non vetent.

V. Q. 5. *Ad quid Fugitivi vel Eiecti teneantur?*
Si sint Professi, eos suis Votis post Ejectionem vel Fugam perinde ut antè obstrictos manere, licet quoad alias conditiones religiosas penitus liberi sint, tutoque in sæculo manere queant, si in Monasterio non recipiantur. Resp. a. Fugitivos & Apostatas non modò ipsos redire debere, sed etiam à Superioribus inquiri & recipi, si non omnino sint incurabiles.

P A R S III.

DE INCARNATIONE CHRISTI, ET SACRAMENTIS.

Respondet hæc pars tertiæ parti S. Thomæ, in qua de Incarnatione Christi, & Oeconomia Verbi divini, & Sacramentis, per quæ status gratiæ amissus recuperatus est, agit. Unde & hæc tota materia tribus Capitulis absolvetur, quarum prima de Incarnatione, secundum Oeconomiam Christi, id est Vita & morte illius, de qua valè aliquid dicitur in Scholis; tertia de Sacramentis agit.

C A P U T I.

DE INCARNATIONE CHRISTI.

Tota hæc materia, dignissima sanè, quæ à quovis Sacerdote cognoscatur, tribus potissimum articulis absolvi potest, quorum primus de substantia; secundus de causis; tertius de effectibus Incarnationis tractabit.

A R T I C U L U S I.

De substantia Incarnationis.

De hac tres præcipuè quæstiones formari solent à Theologis Scholasticis, nempe an sit; quid sit, & an conventiva aut necessaria fuerit ad salutem generis humani, quæ tres quæstiones, quia plures alias particulares in se continet, rectius distinctis §§. decidantur.